

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2009

RADKA SLEZÁKOVÁ

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Šikana na středních odborných školách
v Královéhradeckém kraji**

Radka Slezáková

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra sociálních věd
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Radka SLEZÁKOVÁ**

Studijní program: **B6703 Sociologie**

Studijní obor: **Sociologie**

Název tématu: **Šikana na středních odborných školách
v Královéhradeckém kraji**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Bakalářská práce bude uvedena teoretickým vymezením problému šikany a možnosti jejich řešení. Cílem práce bude charakterizovat fenomén šikany na středních odborných školách a zjistit názory pedagogů na možnosti řešení této problematiky. Bude proveden kvantitativní výzkum založený na analýze výsledků dotazníkového šetření mezi pedagogy středních odborných škol v Královéhradeckém kraji.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- Bendl, S. (2003). Prevence a řešení šikany ve škole. Praha: ISV.**
Gajdošová, E. (2006). Rozvíjení emoční inteligence žáků: Prevence šikanování, intolerance a násilí mezi dospívajícími. Praha: Portál.
Green, G. (2000). Přestaňte být manipulováni: Jak se zbavit tyranizování, šikanování a otrockého plnění příkazů. Praha: Pragma.
Jedlička, J., - Koča, J. (1998). Aktuální problémy výchovy: Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Praha: Karolinum.
Kolář, M. (2001). Bolest šikanování. Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách. Praha: Portál.
Říčan, P. (1995). Agresivita a šikana mezi dětmi. Praha: Portál.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michal Trousil
Katedra sociálních věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2009

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

PhDr. Livia Šavelková, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 20. 3. 2009

Radka Slezáková

Poděkování

Tímto chci poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Michalovi Trousilovi, za cenné rady, ochotu, připomínky a celkovou pomoc při tvorbě této práce.

Děkuji také své rodině a blízkým, kteří mi pomáhali a podporovali v průběhu celého studia na této univerzitě.

ANOTACE

Práce se zabývá školním šikanováním. Úvodní kapitoly zahrnují charakteristiku fenoménu šikany. Druhá část se opírá o kvantitativní výzkum, který je založen na analýze výsledků dotazníkového šetření mezi pedagogy středních odborných škol a středních odborných učilišť v Královéhradeckém kraji. Výstupem této části je porovnání jednotlivých názorů pedagogů na výskyt šikany na školách, zda mají školy minimální preventivní program a zda znají metody při řešení šikanování.

KLÍČOVÁ SLOVA

Šikana, dětská agresivita, pedagog, prevence proti šikanování, řešení šikany

ANNOTATION

This bachelor is focusing on bullying. This introduction is describing bullying. The second part is analyzing results of survey done with secondary school teachers from high school and training colleges in Hradec Kralove's region. The outcome of this part is a comparison of collected opinions about bullying in general, preventive programs on schools and methods of solutions to be applied in case of bullying.

KEYWORDS

Bullying, children's aggression, teachers, preventive measures, dealing with bullying

OBSAH

ÚVOD	9
1. FORMULACE PROBLÉMU	11
1.1 DEFINICE ŠIKANY	12
1.1.1 ŠIKANA JAKO AGRESIVNÍ PORUCHA CHOVÁNÍ.....	13
1.1.2 ŠIKANA ZE SOCIOLOGICKÉHO HLEDISKA	14
1.2 VÝVOJ ŠIKANY	15
1.2.1 VÝVOJOVÉ STUPNĚ ŠIKANOVÁNÍ.....	16
1.3 ZNÁMKY ŠIKANY	18
1.3.1 PŘÍMÉ ZNÁMKY ŠIKANY	18
1.3.2 NEPŘÍMÉ ZNÁMKY ŠIKANY	18
1.4 CHARAKTERISTIKA ÚČASTNÍKŮ ŠIKANY.....	19
1.4.1 AGRESOR.....	20
1.4.2 OBĚŤ	21
1.4.3 OSOBNOST PEDAGOGA	21
1.5 NÁSLEDKY ŠIKANOVÁNÍ	23
2. ZÁSAH PROTI ŠIKANOVÁNÍ	24
2.1 ŘEŠENÍ ŠIKANY	27
2.1.1 PŘEKÁŽKY EFEKTIVNÍHO ŘEŠENÍ ŠIKANY	27
3. PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ PROTI ŠIKANĚ	28
3.1 SPOLUPRÁCE ŠKOLY S RODINOU	32
3.2 SPOLUPRÁCE ŠKOLY S INSTITUCEMI	33
3.3 ŠIKANA Z PRÁVNÍHO HLEDISKA.....	34
4. ŠIKANA NA STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI.....	35
4.1 CÍL VÝZKUMU	35
4.2 HYPOTÉZY.....	36
4.3 METODY VÝZKUMU	37
4.4 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	39
5. SHRUTÍ VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	54
ZÁVĚR	55
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
SEZNAM TABULEK.....	60
SEZNAM GRAFŮ.....	61
SEZNAM PŘÍLOH	62

ÚVOD

V posledních letech se po celém světě začíná více diskutovat o problému šikany na školách mezi dětmi a mládeží. Je to jedna z nejzávažnějších deformací sociálních vztahů, rolí a norem života. Šikana na školách by měla být co nejdříve odhalena a následně neprodleně řešena. Škola by měla dát transparentně na vědomí všem agresorům, že šikanu nestrpí a že se s každým případem nebo jenom pokusem o šikanu razantně vypořádá. Záleží především na tom, aby vedení školy a pedagogové připustili možnost vzniku a existenci šikany na jejich škole. Jednou z překážek, proč se šikana na některých školách neřeší je, že ji mnozí ředitelé a pedagogové popírají a odmítají si připustit, že by se na jejich škole vyskytovala.

V České republice nastal důležitý průlom v „hradbě mlčení“ v letech 1995 – 1999. Byly zrealizované první hlavní výzkumy, které potvrdily, že se ve velké míře na našich školách vyskytuje šikanování. O této problematice se začalo více diskutovat na veřejnosti, v médiích a byly publikovány knížky. Zásadní obrat v tomto problému nastal v roce 2000, kdy je vypracován „Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení“. V roce 2001 proběhl celonárodní výzkum výskytu šikanování na základních školách. Z výzkumu vyplývalo, že na 90% pedagogů nedokáže vyřešit nejjednodušší diagnostickou situaci [Kolář 2004: 10; Kolář 2003: on-line]. Nadále byla záměrně vypuštěna sekundární analýza dat, protože většina provedených výzkumů v České republice byla zaměřena na výskyt šikanování na základních školách.

Cílem práce je zaměřit se na závažnost této problematiky, charakterizovat fenomén šikany na středních odborných školách, zjistit názory pedagogů na možnosti řešení šikany, odpovědět na otázky, zda si pedagogové připouští existenci šikany na škole, mají-li s ní nějaké osobní zkušenosti, jestli mají školy nějakého preventistu a minimální preventivní program proti šikanování, jak získávají nejvíce informací o prevenci proti šikanování, jestli prohlubují své znalosti a dovednosti v dané problematice a zda znají metody při řešení šikanování.

Práce je uvedena teoretickým vymezením problému šikany. Definován je samotný fenomén šikany. Jedná se o zvlášť nebezpečný sociálně patologický jev, kdy jedno dítě nebo skupina dětí ubližuje jinému dítěti. Avšak je těžké uvést přesnou

definici šikany, protože dnes už nelze přesně vymezit, co šikana je a co už není. Je stále rafinovanější a propracovanější. Může se jednat o útoky fyzické, slovní a psychické. Dále bude rozvedena šikana jako agresivní porucha chování (kdy se může jednat o vrozenou nebo naučenou reakci) a šikana ze sociologického hlediska. Šikana v sociologii patří do sociologie výchovy a vzdělání, kde důležitou úlohu hraje škola. Pozornost bude také věnována vývojovým stupňům šikany (dle M. Koláře 2001).

Rozpoznat hranice mezi škádlením a šikanou je velmi obtížné. Někdy jsou známky šikany nevinné a zapadají do každodenního dění ve škole, ale jindy při opakovaném výskytu se může jednat o šikanu. Je tedy nutné pozorovat přímé a nepřímé známky šikany. Následně budou charakterizováni účastníci šikany – oběť, agresor a osobnost pedagoga. Uvedeny budou následky, které mohou jedinci nést na duševním i tělesném zdraví. Šikana má devastační vliv na oběť, ale také i na agresora a ostatní členy skupiny. Nejvíce však zasáhne oběť, která si může nést nezapomenutelné zážitky na dětství po zbytek svého života.

Dále bude zaměřena také na postup při řešení šikany, prevence školních šikan a jaká opatření proti šikaně zavedlo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Důležitá je spolupráce školy s rodinami a s ostatními institucemi zaměřenými na tuto problematiku. Stručně se zmíníme o šikaně i z právního hlediska.

Druhá část je zaměřena na průběh a analýzu výsledků kvantitativního výzkumného šetření, které probíhalo pomocí standardizovaných dotazníků. Ty byly rozdány a rozeslány pedagogům na středních odborných školách a středních odborných učilištích v Královéhradeckém kraji.

Na závěr bude shrnuta daná problematika, budou zdůrazněny nejzajímavější výsledky dotazníkového šetření a doporučeny další možnosti v oblasti badání v této problematice.

1. FORMULACE PROBLÉMU

Šikana po dlouhou dobu byla pokládána za jev, který se čas od času vyskytuje na školách. Výzkumy však v posledních letech ukazují, že je mnohem rozšířenější než se zdálo. Je tedy považována za celospolečenský problém, který by měl být neodkladně řešen. Je to komplexní problém pedagogický, psychologický, sociologický, ale i mravní.

Šikana je problém, který nás může doprovázet celým životem. Může začínat už od dětství v rodině ze strany rodičů, sourozenců, dále se s ní setkáme ve školce, ve škole (bullying), v zájmových skupinách, ale také i na vojně, v zaměstnání (mobbing), v partnerských vztazích, v nemocnicích a nakonec třeba i v domovech důchodců, týráním seniorů.

Ukazuje se, že šikana je středem pozornosti na školách po celém světě. „Kupodivu mnohé jazyky nemají pro šikana vlastní slovo a často se ve svých pedagogických materiálech drží anglického termínu bullying“ [Kyriacou 2005: 26]. Řada zemí ji označuje jako hrubost nebo agresivitu na školách.

Při definování tohoto problému je nejdůležitější položit si otázku: Zda šikana na školách vůbec existuje? Z miniprůzkumu prováděném na některých středních odborných učilištích, gymnáziích a dalších středních školách vyplývá, že většina učitelů nevidí šikanování jako závažný problém. Mnozí uvádějí, že se na jejich školách šikana nevyskytuje [Kolář 2000:13].

Typické předsudky učitelů nebo spíše výmluvy, proč nezasahují jsou, že „... pokus o řešení by vedl jen k tomu, že by se šikana pečlivě tajila ...“ [Říčan 1995: 41]. Zásadní rolí, proč mají učitelé nechut' řešit šikana je teoretická průprava a nedostatek znalostí k tomuto problému a také praktické zkušenosti. „Vzdělávací akce, například semináře nebo přednášky zaměřené na přípravu učitelů nebo výchovných pracovníků na zvládání šikany, jsou pořád spíše světlou výjimkou než pravidlem“ [Pöthe 1999: 115].

Každá škola by proto měla mít nějaký minimální preventivní program proti šikanování a preventistu nebo výchovného poradce, který je specializován na tuto problematiku.

Šikanování je jedno z nejzávažnějších deformací sociálních vztahů, rolí a norem života. O tomto problému by se mělo začít více mluvit a hlavně ho odborně řešit. Každé dítě by mělo být informováno o tom, na koho se v případě šikanování může obrátit.

O všem by měla být informována také rodina, která by se měla snažit svému dítěti pomoci a hlavně ho podporovat.

1.1 DEFINICE ŠIKANY

Šikana je nebezpečný sociálně patologický jev, při kterém je především omezována osobní svoboda a svoboda rozhodování. Jde o ponížení lidské důstojnosti, cti a v některých případech je obětí ubližováno na zdraví a na majetku [Lovasová 2006: 6].

„Pod pojmem šikana¹ nebo šikanování mezi dětmi se rozumí široký okruh chování dítěte nebo skupiny dětí s cílem ohrozit, zastrašit, ponížít nebo jinak ublížit jinému dítěti nebo skupině dětí. Šikana zahrnuje slovní ponižování, nadávání a neustálé kritizování, výsměch, hrubé žertování, vydírání, omezování svobody, poškozování oděvu a osobních věcí, tělesné napadání“ [Pöthe 1999: 140, kurzíva v originále].

Říčan uvádí definici šikany, se kterou v posledních letech pracují přední britští badatelé. Šikana je, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé věci, bije je, kope je, zamyká je v místnosti. Tyto incidenty se často opakují a pro oběť je těžké, aby se sama ubránila. Za šikanování zpravidla neoznačujeme: náhodnou rvačku, hádku, a když se jedná o stejně zdatné soupeře [Říčan 1995: 26].

Útoky mohou být fyzické (například bití, škrcení, kopání, fackování, ...), slovní (například vyhrožování, nadávání, zastrašování, vysmívání, ...) nebo nepřímé (například vyloučení ze společnosti, hanlivé posunky, ...).

V prvních fázích musíme šikanu nejprve rozpoznat a poté ji neprodleně řešit. „Je nutné dát zcela transparentně na vědomí všem agresorům, že se škola se všemi podobnými případy razantně vypořádá“ [Jedlička, Kořa 1998: 90]. Projevuje se ve škole především tam, kde o přestávkách nejsou dozory učitelů, v ústraní školy - toalety, šatny (k šikaně dochází nejčastěji před hodinami tělesné výchovy) nebo temná zákoutí, kam není vidět (například na školních dvorech).

Slovem šikana se obvykle myslí opakované ublížení. Oběť může trpět několik měsíců i let. Jako šikanu můžeme označit i jednotlivou událost, která se stala poprvé, ale pouze v případě, že se jedná o zvlášť kruté násilí [Říčan 1995: 28].

---

¹ „Slovo šikana pochází z francouzského slova *chicane*, což znamená zlomyslné obtěžování, týrání, sužování, pronásledování, byrokratické lpění na liteře předpisů ...“ [Říčan 1995: 25, kurzíva v originále].

Šikanu můžeme označit jako jednu z nejohavnějších věcí, které nás mohou potkat. Zásadně se o ní mluví tehdy, když je oběť z nějakého důvodu bezbranná. Fyzická slabost, neobratnost, handicap nebo také nějaké psychické zvláštnosti. [Goldman 2001: 20].

Jakákoliv definice šikany by měla podle autorů Parry, Carrington zahrnovat tyto širší souvislosti. Jeho hlavními znaky jsou:

1. „Patrný úmysl ublížit druhému, ať už fyzicky nebo psychicky. (...)
2. Útočníkem může být jedno dítě, nebo skupina dětí (v tomto smyslu je šikanování vždy těžkou poruchou vztahů skupinového organismu, který podlehl infekci).
3. Incidentsy jsou opakované. Dítě se většinou stává terčem šikany po celé měsíce dokonce i roky. Jednorázové akce se za šikanování nepovažují.
4. Nepoměr sil mezi útočníkem a obětí. Tato převaha může být skutečná nebo zdánlivá, v oblasti fyzické síly nebo agresivity, v osobní síle jedince nebo v početní převaze skupiny“ [Parry, Carrington 1997: 7].

1.1.1 Šikana jako agresivní porucha chování

AGRESE

Šikana je zvláštním případem agrese. „V sociologickém a sociálně psychologickém smyslu chování, které vědomě a záměrně (...) poškozují druhého, ubližují mu, způsobují mu utrpení, omezuje ho a násilně mu brání ve výkonu činností, které chce vykonávat“ [Velký sociologický slovník 1996: 44]. Lze ji chápat jako tendence k ničení nebo poškození. Snaha ublížit, může u člověka vyvolávat postoj nepřátelský. Je to vrozená reakce na nějakou překážku nebo může být i jako naučná instrumentální reakce [Černoch a kol. 1997: 66].

Agrese nemusí znamenat jenom fyzické napadení, ale může to být i slovní násilí. Neustále se rozrůstá do nekontrolovatelných rozměrů. Vychází se z epochy lidských dějin, které byly pokaždé poznamenány nějakými formami násilného jednání. Agresivní

jednání je do značné míry osvojené v průběhu lidského života a to znamená, že mohou být ovlivnitelné také prostředím [Jedlička, Kořa 1998: 69].

1.1.2 Šikana ze sociologického hlediska

Problematika šikany se v sociologii řadí do sociologie výchovy (the sociology of education) a vzdělání. Výchova je zde pojímána v širokém smyslu a to jako „... zkoumání veškerých formativních procesů výchovných i vzdělávacích“ [Havlík, Kořa 2002: 99].

K zakladatelům sociologie výchovy se řadí Emile Durkheim. Podle něj hlavní funkcí výchovy je „... *formování sociální bytosti jako de facto projekce společnosti* (jejich norem, hodnot ...) *do individuů*“ [Havlík, Halászová, Prokop 1996: 13, kurzíva v originále].

Důležitou úlohou je zde škola, která má plnit specifické cíle společnosti. Školská instituce je tradičně podrobována kontrole za přestupky. Pokud se nějaká škola snaží utajit patologické jevy, jako je například šikana, stává se předmětem veřejné kritiky, že nedokázala daný jev řešit nebo si jej vůbec nepřipouštěla. Plno lidí má na každodenní život ve škole řadu osobních a emotivních vzpomínek, na její atmosféru, na prostředí, na různé vztahy k vrstevníkům i k vyučujícím. V těchto vzpomínkách se mnohým vybavují právě ponižující, nepříjemné zážitky a momenty, kdy byli ohroženi svými vrstevníky [Havlík, Kořa 2002: 117].

Školy mají pro vnitřní činnost vždy vymezen nějaký řád, který určuje kam až se může zajít „... aniž by přitom byla ohrožena stabilita sociálního řádu“ [Havlík, Kořa 2002: 132].

„Sociologii výchovy významně ovlivnil polský sociolog působící v USA *Florian Znaniecki* (1882-1958) svojí prací *Socjologia wychowania* (Warszawa 1928-1930). Vyšel z teze, že teorie výchovy nemůže být jinou než sociologickou, protože i výchova je druhem společenské činnosti. (...) Sociologie výchovy se zajímá především o společenskou funkci výchovy, o sociální prostředí, ve kterém děti a mládež žijí. Studuje výchovné vlivy rodiny, věkových skupin, školy, učitelů ...“ [Havlík, Halászová, Prokop 1996: 14].

Vlivným směrem se stal strukturální funkcionalismus, kdy jeho nejvýznamnějším představitelem v oblasti studia výchovy se stal americký sociolog

Talcott Parsons (1902-1979) ukázal strukturálně funkcionalistický přístup v jeho analýze „školní třídy jako sociálního systému“. „Školní třída je systémem jednání, který zahrnuje interakce mezi učitelem a žáky, mezi žáky navzájem. (...) Škola tedy vyvíjí v jedincích schopnosti, dovednosti, vlastnosti, které jsou ve společnosti očekávány. A to jak z hlediska odbornosti potřebné k plnění profesních rolí, tak z hlediska schopností žít v souladu s očekáváním druhých v interpersonálních vztazích“ [Havlík, Halászová, Prokop 1996: 14-15].

Odborníci uvádějí, že je důležité, aby děti a mladí lidé věděli, že jedinec je za sebe odpovědný a že by měl dodržovat společenské normy a hodnoty.

1.2 VÝVOJ ŠIKANY

Šikana na školách představuje velmi starý fenomén. Je nejspíš stejně stará, jako je škola sama. Starší lidé říkají, že většina nic takového nepamatuje. Samozřejmě, že silní vždycky ubližovali slabším, ale ve škole byla rozhodně přísnější kázeň než je dnes. Děti si nemohly vůči učitelům dovolit zlomek toho, co si dovolují v dnešní době. Bylo také méně prostorů, kde by mohly uniknout dohledu pedagogů [Říčan 1995: 16-17].

Výraz šikana označuje činnost, je francouzského původu a setkáváme se s ní už v 15. století u básníka Villona². V české republice pojem šikana zavedl „... statečný pražský psychiatr Petr Příhoda, který jako první u nás před listopadem 1989 veřejně promluvil o tom, o čem mnozí věděli, ale mlčeli, protože to bylo tabu – v socialistické armádě se existence něčeho takového nesměla přiznat“ [Říčan 1995: 25].

Oproti dřívější době je dnešní šikana více brutálnější, agresivnější a rafinovanější, snižuje se věková hranice agresorů a roste počet případů. Šikana se postupem času stává jakousi kolektivní zábavou, která na sebe nabaluje stále další a další aktéry. Ti se bojí neuposlechnout příkaz agresora nebo ubližují druhým už jen z toho principu, že cizí neštěstí a trápení jim dělá radost. Šikana se stále vyvíjí a používají se čím dál tím horší metody. Nejprve se může zdát, že se jedná pouze o „maličkosti“, ale v závěru z toho může být závažná forma šikany. Ta se poté netýká už jenom oběti a agresora, ale celé konkrétní skupiny osob. Záleží na rodině, učitelích, zda šikanu nebudou řešit a nechají ji rozvinout až do podoby „dokonalé šikany“.

---

² „... v podobě tvaru ‚chicaneur‘ jízlivě se vysmívat i podvádět při hře – snad vzniklo křížením dvou výrazů- chic a ricanneur. Později označuje i hřiště a mezní čáru při házení koulemi“ [Šturma 2001: 5].

Kolář [2001: 35] ve snaze vyléčit zasaženou skupinu „virem“ strukturuje šikanu do různých vývojových stupňů. Vyvíjí se od nejméně závažného stupně až po ten nejhorší pátý stupeň. Jednotlivá stádia vyžadují jiný způsob řešení. Tato stádia vyjadřují negativní postoj, který mění vztahy mezi členy skupiny.

1.2.1 Vývojové stupně šikanování

Pět stádií onemocnění

První stádium: zrod ostrakismu

Mnozí pedagogové a rodiče se domnívají, že ke zrodu šikany je zapotřebí zcela výjimečných podmínek, jako je například výskyt patologického sadisty nebo nekázně ve třídě. Z tohoto důvodu se výskyt šikanování často považuje za ojedinělý jev a pro žáky bezvýznamný. Šikana se může objevovat v každé skupině. Podmínky nemusí být nikterak drsné, ale naopak zcela běžné a nenápadné. Žádní sadisté se ve skupině nemusí nacházet, nýbrž to mohou být normální, slušní žáci [Kolář 2001: 36].

Kde se tedy šikana ve zdánlivě zdravých třídách bere? Kolář uvádí, že se po většinu jedná o nejméně vlivné a oblíbené děti (outsider, černá ovce třídy, ...) [Kolář 2001: 35-36].

Zárodečnou podobou šikanování je zrod ostrakismu. Jde většinou o mírné a psychické formy násilí. Člen skupiny je neoblíben a není uznáván ostatními členy skupiny. Ti ho více méně odmítají, pomlouvají, nebaví se s ním, dělají si z něj legraci. [Kolář 2001: 35-36; Bendl 2003: 29-30].

Druhé stádium: fyzická agrese a přitvrzování manipulace

Ostrakismus může přerůst do dalšího stádia, kdy ve skupině dochází ke stupňování napětí. Spolužáci se na obětech odreagovávají od nepříjemných pocitů. Agresor zkouší přitvrdit a nabývá podoby tělesných útoků. Dochází k uspokojování jeho pocitů i k obdivu a k respektu ostatních dětí [Kolář 2001: 35-39; Bendl 2003: 29-33].

Třetí stádium: vytvoření jádra (klíčový moment)

Ve třetím stádiu jedinci začínají sympatizovat s agresorem a vytváří se skupinka. Tito agresori si systematicky začínají vybírat nejvhodnější oběť. Jde o osvědčené oběti převážně „slabé“. Pokud se nevytvoří silná pozitivní skupina, tak jsou vytvořeny veškeré předpoklady pro to, aby se šikanování stalo normou celé skupiny [Kolář 2001: 39; Bendl 2003: 31].

Čtvrté stádium: většina přijímá normy

Jestliže nebyla vytvořena silná pozitivní skupina, agresori ve své činnosti nadále pokračují. V této době nabývá neformální tlak ke konformitě obrovských rozměrů a málokdo se mu dokáže postavit. Následkem toho dochází k velkým přeměnám. To, co říkají pedagogové, pomalu ustupuje do pozadí. Mírní a ukáznění žáci se začínají aktivně zapojovat. Hraje v tom roli především strach, pokud by se nepřidali k agresorům, tak na sebe mohou upoutat pozornost a dostat se do pozice oběti [Kolář 2001: 39-40; Bendl 2003: 31-32].

Páté stádium: totalita (dokonalá šikana)

Normy agresorů jsou přijaty a respektovány všemi členy skupiny a dochází tak k nastolení „... totalitní ideologie šikanování, tzv. *stádia vykořisťování*“ [Kolář 2001: 40, kurzíva v originále]. Dochází k rozdělení žáků na dvě skupiny jako „otrokáře“ a „otroky“. „Otrokáři využívají na otrocích všechno, co je využitelné: od materiálních hodnot (peněz a osobních věcí), po jejich tělo, city, rozumové schopnosti, školní znalosti apod.“ [Kolář 2001: 40]. Otrokáři dokazují svoji moc tím, že otrokům mohou způsobovat bolest a znásilňovat je všemi možnými způsoby, otroci nejsou schopni bránit se.

Na pátém stupni je nejhorší to, že všichni členové skupiny přijmou normy za své, respektují je a nesnaží se proti tomu něco dělat.

Zralost těchto vývojových stádií šikanování je důležitým předpokladem pro úspěšné vyléčení. Jakmile budeme reagovat jen na vnější projevy šikanování a nebudeme brát na paměť zvláštnosti stádií, tak naše snaha pomoci může spíše ublížit než pomoci [Kolář 2001: 44].

1.3 ZNÁMKY ŠIKANY

Rozpoznat hranice mezi škádlením a šikanou je velmi obtížné. Učitelé, kteří odhalí šikanu ji mohou tajit z obavy, že jim bude vytykána neschopnost děti zvládnout a šikanu vyřešit. Ředitelé jsou někdy posledními osobami, které se o šikaně dozvídají. V některých případech zase naopak závažná a nebezpečná šikana (jako je vydírání, zastrásování, týrání, ponižování) může vést k tomu, že učitelé a vedení školy šikanu raději utají pod hrozbou ještě horší agrese. Neexistuje tedy žádná přesná hranice, jak určit, co už je šikana a co ještě není [Říčan 1995: 48].

Formy šikany jsou tři a to: fyzické, psychické a verbální. Jejich projevy se dělí na přímé a nepřímé známky šikany. Ty jsou různě závažné. Někdy jsou samy o sobě nevinné a zapadají do každodenního dění ve škole. Jindy při opakovaném výskytu může jít o šikanu. Je nutné pozorovat změny zevnějšku, i když někdy to není hlavním vodítkem, protože v průběhu socializace a utváření se se děti hodně rychle mění a to i povahově. V tom je ovlivňuje prostředí, kde vyrůstají, ale také například vliv médií.

1.3.1 Přímé známky šikany

U přímých známek šikany se jedná o chování se okolí vůči dítěti. Postupem času se násilí stupňuje. Začíná to ponižováním, posměchem, nadávkami, hrubými žerty na jeho účet, vydíráním, pohrdáním, omezováním svobody, kritikou. Dále dítě dostává různé příkazy od ostatních dětí (důležitou skutečností je, že se dítě zcela podřizuje). Honění, šťouchání, strkání, kopání (nápadnou známkou je, že to dítě agresorovi neoplácí). A nakonec může dojít na bitky a rvačky (zásadní je, že se jedná o nepoměr sil mezi účastníky) [Říčan 1995: 49; Pöthe 1999: 142].

1.3.2 Nepřímé známky šikany

U nepřímých známek šikany jde o chování nebo vzhled dítěte. Projevuje se to tím, že dítě má strach jít ráno do školy, má opakované bolesti břicha, hlavy, zhoršuje se ve školním prospěchu, někdy i náhle. Dítě je o přestávkách často samo, vyhledává

blízkost učitelů a je ustrašené při vystupování před třídou. Působí smutně, někdy až apaticky, depresivně. Často má poškozené, znečištěné věci, ale také i roztrhaný a zašpiněný oděv. Různé modřiny, odřeniny, řezné rány, které nedokáže dítě vysvětlit. Opakovaná ztráta peněz či osobních věcí [Říčan 1995: 49; Pöthe 1999: 142].

Uvedené přímé a nepřímé známky šikany jsou důležité pro odhalení šikany. Každý pedagog i rodiče by měli mít přehled o známkách šikany, aby mohli zavčas diagnostikovat šikanu. Prodlení a přehlížení vede ke zhoršení a stupňování šikany.

1.4 CHARAKTERISTIKA ÚČASTNÍKŮ ŠIKANY

Hlavními protagonisty šikany jsou ti, co šikanují, těm se říká agresor (útočník neboli násilník) a pak ti, co jsou šikanováni a to jsou oběti. Důležitou roli zde hraje osobnost pedagoga. Aby se šikana mohla rozvíjet, je zapotřebí, aby byly splněny tyto podmínky a to:

1. přítomnost potenciálního agresora
2. přítomnost potenciální oběti
3. klima skupiny, které šikanování připustí (neřeší ho nebo si nepřipouští výskyt šikany).

Proč se některé děti stávají agresory a jiní zase oběťmi? Lze říci, že většinou se agresory stávají děti z rodin, kde výchova není až tak důsledná nebo zase naopak, kde je péče až příliš přísná. Kdežto terčem šikanování se stávají děti, které nemají ve třídě tolik kamarádů a něčím se liší od ostatních. Mohou to být děti z etnických menšin. K šikanování dochází především u „rizikových“ skupin a v nepreventivním prostředí. Nemusí to být pravidlem.

„Stále je třeba mít na zřeteli, že agrese a šikanování se mohou vyskytnout v každé škole, tedy i ve škole s humanistickými přístupy, a že proti nim není imunní žádný typ školního zařízení“ [Gajdošová, Herényiová 2006: 218].

Šikana není zdaleka jenom záležitostí u chlapců, ale také i u dívek. Liší se většinou formy šikanování. „... šikana mezi děvčaty může nabývat morálně odpornějších podob. Neboť fyzické násilí nemusí být tak velké, ale je doplňováno rafinovanějším ponižováním, které má i sexuální podtexty“. Z šetření vyplývá, že u nás

šikana mezi dívkami je třikrát vyšší než ve skandinávských zemích [Jedlička, Kořa 1998: 88].

1.4.1 Agresor

Podle některých autorů se agrese vytváří v předškolním věku nebo už v prvních letech života. Dále se shodují na tom, že v rodinách agresorů se ve velké míře vyskytuje fyzické i psychické násilí, a to jak na dětech, tak mezi dospělými.

Podle Říčana je typický agresor tělesně zdatný, silný, ale i obratný. Může se jednat jak o chlapce, tak o dívku. Má nedostatek morálního cítění, pocitu viny, lítosti a prahne po moci. Někdy je nadprůměrně inteligentní nebo naopak primitivní a omezený, má sklon k sobectví. Většina agresorů má vysoké sebevědomí a ve třídě jsou oblíbení. Často jsou duchovně, mravně, ale i psychicky nezralí. „Pro šikanující dítě je typická touha *dominovat, ovládat druhé, bezohledně se prosazovat*. Snadno se urazí, mají sklon vidět agresi proti sobě i tam, kde žádná není. Ublížovat druhým je pro ně radostí“ [Říčan 1995: 32]. Erb uvádí zjištění, že „... se mladiství násilníci při bližším pohledu cítí většinou nejistí, neschopní, poníženi a že sami o sobě pochybují“ [Erb 2000: 31].

Kolář uvádí z praktického diagnosticko-nápravného hlediska tři typy agresorů:

1. **Typ** - hrubý, primitivní, velice impulsivní, s kázeňskými problémy (narušený vztah k autoritě). Šikanuje tvrdě, nelítostně, vyžaduje poslušnost. Tímto chováním chce zastrašit ostatní. V rodině agresora se vyskytuje agrese a brutalita.
2. **Typ** – je slušný, kultivovaný s narcistickými rysy, zvýšeně úzkostný, někdy i sadistické tendence. Násilí je cílené a rafinované, spíše ve skrytu a ne před svědky. V rodinách se uplatňuje důsledný a náročný přístup, někdy až vojenský dril bez lásky.
3. **Typ** – optimistický, dobrodružný, výmluvný, nezřídka oblíbený a vlivný. Šikanuje pro pobavení sebe i ostatních. V rodinách je v obecnější rovině přítomna citová subdeprivace a absence duchovních a mravních hodnot [Kolář 1997: 55-56].

1.4.2 Oběť

Popsat oběť je mnohem těžší než zachycení charakteristiky agresora. „Téměř každá skupina si najde nějakou tu menší oběť a kritéria tohoto ‚vyznamenání‘ jsou velmi rozmanitá. Navíc někdy není důležité, jaká oběť vlastně je. Její výběr je naprosto nahodilý“ [Kolář 1997: 56]. Obětí šikany se může stát prakticky kterékoliv dítě.

Přesto je alespoň typizace obětí do značné míry možná, protože existují určité rysy v chování a jednání oběti. Častou obětí se stává dítě slabé. Nemusí být slabé pouze fyzicky, ale že neumí skrývat strach. Na obětech je vidět jejich bojácnost. Ve střetu s agresorem často propadají panice, hrůze, výčítkám svědomí. Existují i charakteristiky, které zvyšují riziko, že bude někdo šikanován. Oběti jsou oslabené tělesně i psychicky (psychický, tělesný handicap³) [Kolář 1997: 56-58].

Oběť může být vybrána i pro svou nějakou přednost – je chytrý, má dobrý vztah k učitelům. Jinou variantou je rasová odlišnost, jako je barva pleti. Může se jím stát dítě ze sociálně slabé rodiny, kdy jeho rodiče nemají na oblečení a ani na kapesné [Říčan 1995: 34-35].

Jinak řečeno, jestliže dítě patří mezi utlačované, bojácné a nesmělé, hrozí mu víc než ostatním, že jednoho dne se stane obětí šikany.

Nakonec k výčtu charakteristik obětí se nabízí otázka, v jakém rodinném prostředí oběti vyrůstají? „Nezdá se, že by jim v raném dětství chyběla rodičovská láska a něha. Spíše nebyli – snad pro matčinu úzkost – dostatečně vedeny k samostatnosti a nenaučili se, jak se prosadit v dětském světě. To se ovšem dá později do značné míry napravit“ [Říčan 1995: 38].

Zvláštní skupinu ještě tvoří oběti, které jsou zároveň agresory. Zúčastňují se, především ve skupině u šikany jiných.

1.4.3 Osobnost pedagoga

Za dalšího účastníka šikany považujeme pedagoga. Ten zde „hraje“ důležitou roli. Ve třídě by měl jako první rozpoznat známky šikany a neprodleně je začít řešit. Pro

---

³ Kolář uvádí jako tělesný handicap fyzickou sílu, obezitu, tělesnou neobratnost, odlišnost ve vzhledu například po nějaké operaci. Psychický handicap, děti jsou opožděni v duševním vývoji [Kolář 1997: 58].

mnohé pedagogy je šikana jakési tabu, o kterém se odmítají bavit a nepřipouští si možnost výskytu šikany na škole. Nemusí tomu být jen u pedagogů, ale v některých případech i u samotného vedení školy, kdy ředitelé jsou při přednesení stížnosti na šikanu zaskočeni a místo toho, aby jednali odborně, jednají spíše obranně. Bojí se pocitu viny, že nějakým způsobem selhali. Mohou si myslet, že kdyby šikanu připustili, byli by špatnými řediteli, kteří nedokázali na jejich škole tento problém vyřešit. Stačilo by, kdyby ředitelé přijali svůj podíl odpovědnosti za boj proti šikaně a s odbornými institucemi se snažili najít cestu, jak pomoci a šikaně tak zabránit [Kolář, M. 2004: 61].

„Jedním z důvodů, proč mají někteří učitelé sklon šikanu přes její závažnost ignorovat – a tím ji dávat volnost – je jejich neschopnost jednotlivé případy vyšetřit a kázeňsky zvládnout“ [Říčan 1995: 41]. Učitelé jsou často nedostatečně vybaveni znalostmi, informacemi a chybí jim odborná průprava. Nedokáží s jistotou říci, co je a co není přiměřenou reakcí skupiny či jedince, kdy se jedná o běžnou reakci na druhého a kdy už se jedná o reakce nepřiměřené. V některých případech může sám učitel dát podnět k šikaně, když například nesprávně použije ironii proti nějakému žákovi nebo ho dokonce před třídou zesměšňuje.

Podle Říčana někteří učitelé o šikaně hovoří ochotně a otevřeně. „... protože si uvědomují význam jejího potírání, a uvádějí přesvědčivé příklady toho, jak si v jednotlivých případech se šikanou poradili. Převládá však rozpačitý postoj, časté je prohlášení, že šikana je výjimečná záležitost a nepředstavuje – aspoň na ‚naší‘ škole vážný problém“ [Říčan 1995: 41].

Hlavním nástrojem učitele při ovlivňování jednotlivců či skupiny je jeho osobnost. Především pedagog musí znát své možnosti a sám sobě rozumět, když jde příkladem žákům. Znamená to, že musí reflektovat sám sebe a svůj vztah k žákům. Pokud tomu tak není, pak na svých svěřencích a celé skupině páchá škody [Kolář 2001: 91].

Kolář k tradičnímu pedagogickému stylu říká, že většinou jsou pedagogové postaveni před hotovou věc. Dostanou do své péče novou třídu, ve které musejí rozpoznat zda v ní nedochází k šikanování. A to, jak si s ní poradí a zda ji začnou včas řešit záleží už jenom na nich [Kolář 2001: 92].

Základní překážkou úspěšné prevence proti šikaně je tradiční způsob práce, který jim neumožňuje účinně zasáhnout. Jedná se o převažující způsob řízení vztahů mezi učitelem a žáky. Pedagog, jako nadřízená osoba s autoritou, v něm usiluje o svůj vliv nad celou třídou. Využívá k tomu své přirozené převahy, ve které spoléhá pouze na

své názory, schopnosti a postřehy. Skupinu řídí sám bez toho aniž by do výuky zapojil žáky. Převažuje zde jenom jednostranná komunikace a to ze strany pedagoga [Kolář 2001: 92].

Učitelé by měli mít větší zájem na vzdělávání se ohledně šikanování. To by jim měla umožnit škola, na které vyučují například prostřednictvím seminářů, přednášek nebo různého školení.

Z výzkumů vyplývají alarmující skutečnosti, že řada učitelů i ředitelů mají tendenci zavírat oči před těmito sociálně patologickými formami jednání žáků na jejich školách. Zahrnout zde můžeme jak drogovou závislost, tak i různé projevy šikanování. Naopak tomu je, když pedagog proti šikaně energeticky vystoupí a chce ji řešit. Čeká ho šokující zjištění, že rodiče agresorů nechtějí spolupracovat se školou v nápravě dítěte. A to vše může svědčit o teorii, že agresori většinou pocházejí z neuspořádaných rodinných poměrů [Jedlička, Kot'a 1998: 88].

1.5 NÁSLEDKY ŠIKANOVÁNÍ

Šikanování působí velkou bolest a utrpení. Jedná se o destruktivní a patologický jev, který má devastační vliv na oběť, ale také na agresora a na další členy skupiny. Může zasáhnout kohokoliv. Řetězovitě pokračuje dál. Nebezpečnost působení šikany záleží zejména na její závažnosti a dlouhodobosti. Jedinci mohou nést následky na duševním a tělesném zdraví po celý svůj život. V extrémních případech, kdy oběť už není schopná snášet utrpení a ponižování, si může dokonce sáhnout i na svůj život.

„Šikana oběť poškozuje psychologicky i sociálně. Oběti pravidelně trpí pocity méněcennosti, nemají blízké přátele, porušena bývá i jejich schopnost soustředění. Jejich jednání je velmi nejisté, obtížně projevují své city. Je jisté, že šikana má svůj podíl na dětském sebepoškozování a sebevražedných pokusech. V dospělosti jsou oběti náchylnější ke stavům úzkosti, deprese a osamělosti, mohou mít potíže s heterosexuálními vztahy“ [Langer 1994: 208].

Největší nebezpečí dopadu šikany se týká pochopitelně oběti. Oběť má pocity strachu, které jsou zpočátku vázány na události šikanování, ale postupně přecházejí do trvalé úzkosti a k depresi. Může se projevovat různě od poruch usínání, nočního probuzení, nočními můrami, bolestmi břicha a hlavy. Stávají se často „záškoláky“, jsou nepozorní při vyučování, zhoršují se v prospěchu, mají tendenci k nadměrné

neomluvené absenci a to může být způsobeno únikem do nemoci, mají poruchy sebehodnocení a narušené, negativní sebepojetí, celková nejistota a stále přítomný strach. V dospělosti už mají možnost vybrat si prostředí, ve kterém se chtějí pohybovat. Ale i přes to jim zůstávají jizvy v podobě nezapomenutelných zážitků na své dětství a to jim už nikdo nemůže nahradit [Kolář 1997: 68-70].

Nebezpečným důsledkem do budoucna a to jak u oběti, agresora, tak i u ostatních žáků, je možnost zafixování zkušeností. Agresor, který se nezastaví a ponechá se jeho osudu, tak se stává „charakterovým mrzákem“, u něhož „... se povážlivě upevnily antisociální postoje a celková připravenost pro trestnou činnost. Agresor neměl možnost pocítit *sílu společnosti ve vynucování obecných pravidel správného chování vůči bližním*. Nikdo mu nedal najevo, co nesmí dělat, co je chráněnou sférou druhého člověka“ [Kolář 1997: 67, kurzíva v originále].

Chování agresorů a jejich pomahačů má i negativní vliv na přihlízející skupinu. Ti ztrácejí iluzi o společnosti, která by měla každého chránit před různými formami násilí. Vidí, že pro agresory překračování zákonných norem nenesou žádné komplikace a v některých případech v šikanování pokračují dál. Postupně tak mohou přistoupit k násilí a k porušování zákona. Buď nedělají nic a jsou zcela pasivní nebo to později sami nějak zkusí [Kolář 1997: 67-68].

Skupina, která je zasažena „vírem“ šikanování může zcela ztratit výchovnou funkci, kterou má zdravá komunita. „Všichni členové jsou v různé míře poškozováni. Výchovný efekt v takové nemocné skupině je minimální“ [Kolář 1997: 68].

2. ZÁSAH PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Jakékoliv podezření na šikanování by se nemělo podceňovat a ani zlehčovat. Cílem by mělo být, co nejdříve proti šikaně zasáhnout a zmírnit tak její následky. Je potřebné, aby co nejdříve došlo ke spolupráci mezi školou a rodinami žáků (obětí, agresorů a všech účastníků šikany).

Zvládnutí šikany mezi dětmi je bezesporu velice náročný úkol, který vyžaduje přiměřené praktické a teoretické znalosti. Vědomosti však neznamenají zdaleka všechno. Nejen u šikanování, ale i u dalších případů, kdy se dítě ocitlo v ohrožení platí, že je důležité mít „otevřené oči“, ale i srdce.

Při řešení poruch chování ve školách je nezbytná pomoc specializovaných odborníků. Odborníci se při řešení těchto problémů opírají o údaje pedagogické diagnostiky učitelů a učitelé zase využívají psychologické analýzy. Adekvátním řešením je, aby se všichni zainteresovaní seznámili s poruchami chování a s problémy šikanování, věděli, které faktory se podílí na jejich vzniku, co je pro ně charakteristické, jak je lze odstranit a řešit [Gajdošová, Herényiová 2006: 193].

Jedním z nejdůležitějších předpokladů jak pomoci šikanovanému dítěti je, přiznat si možnost výskytu a přítomnosti šikany v jeho prostředí (například ve škole nebo v jiném dětském kolektivu). Aby se šikana začala řešit, musí se o ní vědět. Učitel musí být všímavý, sledovat dění ve třídě, vztahy mezi dětmi, jak se k sobě chovají, zda do třídního kolektivu zapadají všichni a jestli mezi nimi není rivalita. Rozhodný a nekompromisní postoj je důležitý jak pro oběť, které se poskytuje ochrana a bezpečí, tak i pro ostatní žáky, kteří by měli vědět, že takové chování je nepřípustné a netoleruje se v žádné humánní společnosti. Škola by měla dát jasně najevo, že jakýkoliv pokus o šikanu bude potrestán (například zhoršením známky o prospěchu nebo dokonce vyloučením žáka ze školy).

Metody, které pedagog používá při vyšetřování šikanování se příliš neliší od metod, které používají policejní vyšetřovatelé. Přístup pedagogů je samozřejmě šetrnější, ale princip zůstává stejný. V žádném případě není možné začít s vyšetřováním u agresorů. Nic by neřekli, navíc by mohlo dojít k zničení důkazů a hlavně by bylo ohroženo zdraví obětí. Postupy pro běžné strategie jsou platná všeobecně (pro počáteční i pokročilá stádia) i pro děti a mládež [Říčan 1995: 51].

Při každém podezření na šikanování je důležité ochránit oběť před dalším hrůzným násilím. Hlavní je zjistit, co nejvíce informací o zdrojích, způsobech, frekvenci, místě a trvání násilí. Snahou je zabránit prozrazení, kdo o šikaně informoval. Vyšetřování obětí, svědků a agresorů se provádí pokaždé individuálně tak, aby ostatní nevěděli, co a kdo vypověděl. U agresora se zaměří na to, v jakém rodinném prostředí žije a zda jsou jeho rodiče schopni a ochotni spolupracovat se školou.

Kolář uvádí postup strategie vyšetřování. Je to strategie první pomoci, nejméně časově náročná a je použitelná v rámci tradiční pedagogické odbornosti. Zahrnuje pět kroků, jak postupovat.

1. „Rozhovor s informátory a oběťmi.
2. Nalezení vhodných svědků.
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoliv konfrontace obětí a agresorů!).
4. Zajištění ochrany obětem.
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi“ [Kolář 2001: 113].

„U běžných šikan jsou všechny kroky strategie nezbytné, žádný z nich nelze úplně vynechat. Pořadí je stálé, kromě čtvrtého kroku zaměřeného na zajištění ochrany obětem. Ten není pevný a lze ho podle potřeby měnit ...“ [Kolář 2001: 113].

Při řešení je nutné si důkladně zapisovat jednotlivé výpovědi a uspořádat je do kvalitního důkazního materiálu. Musí to být přesná data, jak šikanování probíhalo. Jakmile je vyšetřování šikany dokončeno, přistoupí se k nápravě agresorů. V některých případech stačí agresorovi domluvit a pohrozit nebo udělit mu sankce⁴, resp. tresty.

V zahraničí se velmi osvědčily tzv. bully courts, což by se dalo přeložit jako „dětské soudy“, které pracují na základě předem stanovených, veřejně známých postojů a pravidel chování ve škole, mimo jiné šikanu přesně definují a určují zásady na její zvládnání. V Anglii tvoří dětské soudy čtyři děti, dvě z nich jsou zvolené svými spolužáky a dvě učiteli. V čele s jedním představitelem školy, coby čestným soudcem, se tento soud schází pravidelně jednou týdně a samozřejmě kdykoliv v naléhavé situaci. Každý případ šikany se projednává veřejně za přítomnosti ostatních žáků, učitelů, rodičů. Soud navrhuje opatření k zvládnutí situace včetně postihu násilníků, která pak potvrdí vedení školy [Pöthe 1999:135-136]. Říčan o „dětských soudech“ tvrdí, že i kdybychom měli podrobnou metodiku, tak v našich poměrech bychom ji mohli zkoušet jen velmi opatrně [Říčan 1995: 59].

Nezbytnou součástí je informování žáků o závěrech, jak budou viníci potrestáni a vyzvou se, aby další šikanování nepřipustili. Apeluje se na jejich slušné chování,

---

⁴ Některé sankce: zdržení žáka ve škole po vyučování, vyžadování náhrady za poškozený předmět, oznámení prohřešku rodičům nebo trenérovi, na kterém dítěti záleží, důtka nebo snížení známky z chování, přeložení na jinou školu a v těch horších případech oznámení na policii, umístění do diagnostického ústavu nebo umístění do dětského domova [Říčan 1995: 56].

svědomí a zodpovědnost. Úkolem je přesvědčit žáky, že škola dokáže zajistit ochranu slabým [Říčan 1995: 58].

Škola řadou opatření na úrovni jedinců, třídních kolektivů, ale i celé školy a rodičovské veřejnosti může snižovat nebezpečí šikany. Na rodičích je, aby děti od malička učili, jak dosahovat svých cílů neagresivním způsobem a agresivní sklony tak brzdily. Na druhé straně je mohou vést k tomu, aby se šikaně uměly vyhnout a bránit.

2.1 ŘEŠENÍ ŠIKANY

Důležitým předpokladem řešení šikany je odvaha obětí a ochota okolí oznámit tento problém na příslušná místa, kde nám s problémem poradí a popřípadě pomůžou vyřešit. Hlavní je si všechno ohledně případu zaznamenávat, aby tyto záznamy mohly posloužit třeba jako důkazní materiál. Potřebným, ale nenaplněným předpokladem je odborná připravenost učitelů, ale i školních vychovatelů a ostatních pedagogických pracovníků. Samozřejmostí je seznámení dětí, pedagogů, ředitelů škol, výchovných poradců, školních metodiků prevence s podstatou, formami, příčinami, důsledky, metodami prevence šikany. To vše může probíhat formou samostudia odborné literatury, nabídkovou činností jako jsou semináře, přednášky, dále od kolegů z práce nebo z jiných pedagogických center [Bendl 2003: 67].

2.1.1 Překážky efektivního řešení šikany

Faktorů, které brání vyřešení šikanování je celá řada. Bendl uvádí faktory, které nejčastěji brání efektivnímu řešení šikany.

Prvním faktorem je nepřehlednost situace, která spočívá v tom, že pokaždé není jednoduché rozpoznat, kdo je agresorem a kdo obětí. Někdy se z oběti může stát agresor a to tak, že agresorové k tomu oběť donutí.

Dalším faktorem jsou ředitelé a vedení školy, kteří si nepřiznají výskyt šikany na jejich škole a raději ji tají před Českou školní inspekcí.

Faktor, který zvyšuje pravděpodobnost existence šikany na školách je, že škola nemá dostatečné legislativně-kázeňské pravomoce. V dnešní době už agresora nezastaví dvojka z chování.

Za další faktor, který brání řešení šikany jsou považováni učitelé. Hlavní překážkou je jejich nezájem přiznat si výskyt šikany na škole. Někteří učitelé o šikaně vědí, ale nikomu se s tímto problémem nesvěří, protože v tom vidí své osobní selhání. Učitelé někdy zasahují pouze ve vybraných případech, například u fyzického násilí nebo u ztráty osobních věcí. U verbálních útoků příliš nezasahují, protože dnešní děti mluví vesměs pořád vulgárně a nelze s přesností dokázat, že se jedná o cílené slovní šikanování. Obavy učitelů zasáhnout jsou různá například strach z konfliktu se žáky. Ne jednou se stalo, že učitel byl napaden žákem. V našem školství se najdou i tací pedagogové, kterým existence šikany vyhovuje, i přesto, že jejich náplní práce je zabránění šikaně.

Předposlední faktor tvoří žáci. Oběti se bojí oznámit šikanování z důvodu, že by neměli kamarády nebo by je ostatní spolužáci považovali za žalobníčky. Patří sem i strach spolužáků zakročit při šikanování. Naopak některým žákům může šikana vyhovovat.

Poslední faktor, který brání efektivnímu řešení šikanování jsou rodiče. Ti své děti vedou k násilí, aby se uměly uplatnit a prosadit v kolektivu, brání vyšetřování, nepřipouští si možnost, že původci a agresory jsou jejich děti a nespolupracují se školou [Bendl 2003: 67 - 77].

3. PREVENTIVNÍ OPATŘENÍ PROTI ŠIKANĚ

Šikanování se vyskytuje u dětí a mládeže. Z části je označováno, jako přechodný jev. Typickým příkladem jsou různé „klukoviny“, ale naopak to může být těžké ublížení na zdraví. Záleží na ostražitosti ostatních, zda to z „nevinných hrátek“ nechají zajít až k sociálně patologickému chování.

Aby léčba byla úspěšná, je potřeba mít jasné požadavky a pochopitelně mít dobře propracovaný metodický pokyn. Vše záleží na tom, aby co nejvíce odborníků připustilo, že šikanování je na školách zvlášť závažným problémem a vnitřně přijali za svůj úkol zabránit tomuto zlu. Proto je důležité zabezpečit možnost získávat

specializovanou kvalifikaci pro různé stupně prevence šikanování. Úspěšnou cestou ke zmírnění rozbujelého násilí může být pouze postupné rozvíjení prevence na co nejvíce školách a to vše za pomoci a podpory ministerstva školství a krajských úřadů [Kolář 2001: 197].

Preventivní opatření nemůže zvládnout pouze jediný člověk, byť třeba i výborný odborník. Jednotlivec pouze zmírní „požár“, ale neuhasí ho. Prevence šikany je důležitá jak na místech, kde k šikanování nedošlo, tak i tam, kde byla objevena a bylo proti ní uplatněno opatření k nápravě. „Jde tedy o vybudování ucelené ochrany dětí a dospívajících před týráním spolužáků“ [Kolář 2001: 197].

Nejefektivnějším způsobem, jak bojovat proti fenoménu šikany, je zapojit celou školu do speciálně vypracovaného preventivního programu. Jsou to programy založené na celodenních konferencích, častějšího setkávání rodičů s učiteli, pravidelné diskuze o šikanování na školách a stanovení pravidel o vzájemných vztazích.

Možností, jak předcházet a čelit školní šikaně je pestrá paleta opatření, metod, přístupů, zásad a prostředků. Součástí preventivního programu je, aby žáci byli informováni o linkách důvěry včetně adres a telefonních čísel, na které se v případě potřeby mohou obrátit [Bendl 2003: 77]. Pedagogové by především měli znát své žáky a vědět, co od nich mohou očekávat. Žáci by naopak měli vědět, že učitel je pro ně určitou oporou a měla by být mezi nimi vzájemná důvěra. Záleží i na klima třídy, aby pedagogové měli přehled o svých žácích, jak se k sobě chovají o přestávkách, zda mezi nimi nedochází ke konfliktům, jestli jsou soutěživí mezi sebou, jaká je soudržnost kolektivu, kdo představuje vůdce třídy a kdo naopak outsidera. Musí se vzít v potaz, že děti vnímají klima třídy jinak než pedagogové, kteří většinou třídu pozorují při tradičním vedení. Pedagog se musí prosadit jako ten, kdo má ve sporech poslední slovo a že on je ten, kdo je soudcem nebo vykonavatelem rozsudku. Úkolem je, aby prosadil spravedlivost mezi dětmi a měl by udržet kázeň ve třídě. Pro děti by měl být do jisté míry sympatický, imponovat jim a hlavně potřebuje mít jejich respekt. Pokud učitelem začnou pohrdat nebo ho nenávidět, budou se mu stavět na odpor, nebude mít takové výsledky [Říčan 1995: 71-74].

V našem školství je zaznamenán určitý problém s autoritou. Lze říci, že současný úpadek autority je způsoben současnou krizí společnosti. Je těžší se prosadit než tomu bylo dříve. „Zvýšení, resp. obnovení autority učitele a školy jako celku je nezbytnou podmínkou toho, aby škola řádně plnila své povinnosti, a samozřejmě i toho, aby se vypořádala se šikanou. Dokud si učitel musí nechat líbit od asociálních dětí

otevřené urážky a nejednou musí být rád, že nedostane facku, lze těžko mluvit o tom, jak má chránit slušné děti před rváči, oběti před agresory“ [Říčan 1995: 76].

Jednou ze základních preventivních opatření je považována ideová výchova, které spočívá v tom, že by se dětem měly vštěpovat základní hodnoty a normy (úcta, solidarita, obětavost, čest, ...), na kterých stojí naše společnost. Příkladem je učitel, který žákům význam uvedených hodnot předvádí tím, jak se k ním chová. Nestačí jen to, že jim o tom říká, ale tyto hodnoty by se měly také sdělovat „slovem a obrazem“, tedy ideově vychovávat. Základní mravní hodnoty by měly tvořit samozřejmou součást prostředí, ve kterém děti jsou [Říčan 1995: 80]. Pro prevenci je velmi důležitá myšlenka úcty ke každé lidské bytosti a nejen k lidské, ale ke každému živému tvorů.

Říčan jako jednu z technik ideové výchovy uvádí vypracování „Charty třídy“, která je založena na tom, že pedagog, nejčastěji při hodinách občanské výchovy, diskutuje s dětmi o tom, jak by se měly k sobě chovat navzájem, jak by se měli učitelé chovat k dětem a naopak. Děti samy formují různé zásady, kterými by se měly řídit. Pedagog na celý průběh dohlíží a diskuzi usměrňuje. Návrhy by měly být i pozitivní a neměly by spočívat pouze na zákazech. Na téma šikana by měli žáci dospět k závěrům např. „Žáci si navzájem pomáhají“. Nakonec děti vyberou nejdůležitější zásady, jak se mají chovat učitelé k žákům, žáci k učitelům a žáci k sobě navzájem. To se napíše na papír a vybírá se ten nejúhlednější, který všichni žáci a učitelé podepíší a poté je vyvěšen na viditelném místě ve třídě⁵ [Říčan 1995: 81-82].

V oblasti šikanování se rozlišují dva druhy šikanování.

Primární prevence – uplatňuje se tam, kde k šikaně doposud nedošlo. Spočívá především na informovanosti dětí, rodičů a veřejnosti o šikanování a preventivních aktivitách školy. Děti by se měly vést ke zdravému pěstování sebevědomí, k samostatnosti, k nebojácnosti a k tělesné zdatnosti. Nejlepší ochranou je budování kamarádských a bezpečných vztahů ve školní komunitě [Bendl 2003: 78].

---

⁵ Parryová a Carringtonová uvádí zase „Školní smlouvy“ a „Charty proti šikanování“. „Školní smlouva“ obsahuje otázky typu: „Nebudeme tolerovat šikanování nebo utlačování jakéhokoliv druhu. Budeme uznávat druhé bez ohledu na rasu, náboženství, kulturu nebo postižení. Když uvidíme, že je někdo šikanován, neprojdeme pouze kolem – buď se šikanování pokusíme zarazit, nebo půjdeme pro pomoc...“ [Parryová a Carringtonová 1997: 51-52].

Sekundární prevence – uplatnění v situacích, kdy k šikanování už došlo a musí se použít opatření k nápravě, aby se problémy už neobjevily. Patří sem včasná diagnostika, okamžité řešení šikany a různá pedagogická opatření, včetně výchovné práce s agresory [Bendl 2003: 78].

Do prevence proti šikaně lze zahrnout i ochranu dětí a mládeže před vlivy společenskými, mediálními a také pornografie. Dávno už je prokázáno, že na dětský psychický a mravní vývoj má vliv násilí ve filmech. Násilí je škodlivé pro lidský organismus stejně jako pití alkoholu a kouření cigaret.

„Mediální násilí často svádí k přímému napodobování, jak dobře vědí policejní vyšetřovatelé. Kromě toho působí pustošivě na celý citový život, který se pod jeho vlivem oplošťuje a degeneruje směrem k primitivismu: holé pudy vytlačují kulturu. Některé děti působením takové podívané inklinují k agresi, jiné k vystupňovanému strachu z agrese, k úzkostnosti“ [Říčan 1995: 85].

Děti a mládež neobyčejně rychle a v nadměrné míře zahlcuje násilí v televizích, v počítačích, v časopisech a v rozhlasích. Měli by být vedeny k tomu, aby méně využívali médií všeho druhu. Těchto prostředků by se mělo užívat rozumným způsobem. Stále častěji záleží na rodinné a školní výchově, jak se k tomuto problému postaví a v jakém množství jim to povolí. I tady platí, že „zakázané ovoce nejlíp chutná“. Nemělo by se tedy nic přehánět.

„Jak mediální násilí, tak pornografie snižují citlivost dětí ke kultuře (k tomu, co kultivuje, tj. zušlechťuje), oslabují smysl pro kázeň a řád, pro hodnotné a čisté lidské vztahy, pro duchovní dimenzi života“ [Říčan 1995: 85].

Kolář uvádí, jak pomoci před školní šikanou. Jedná se o ucelenou ochranu dětí a mládeže před týráním spolužáků. V prvním případě záleží na pedagogické komunitě, která má posilovat a udržovat imunitu školních skupin a škol proti onemocnění šikanováním. Měl by být vytvořen specifický program proti šikanování, který ji zavčas dokáže odhalit a účinně začne léčit. Zavedení odborných služeb v resortu školství (diagnostické ústavy, pedagogicko-psychologické poradny (PPP), střediska výchovné péče, ...). Cílem je umět vyřešit pokročilé stupně šikanování a umět poskytnout pomoc v oblasti prevence. Důležitá je spolupráce škol s odborníky zabývajícími se prevencí šikanování. Jsou to sociální kurátoři, dětský psychiatři, kriminalisti pro mládež a další. Dále se nesmí zapomenout na pomoc a podporu ministerstva a různých institucí školám při vytváření preventivních programů. Měla by být stálá kontrola škol ze strany České

školní inspekce, MŠMT ČR. A na závěr sem patří i monitorování situace a zabezpečování ochrany práv dětí nevládními organizacemi [Kolář 2001: 198].

Tato prevence vychází z dosavadních možností školství.

3.1 SPOLUPRÁCE ŠKOLY S RODINOU

Při řešení šikany je důležité, aby škola do této problematiky zasvětila a zapojila širší komunitu lidí, do které spadají i rodiče. Ti tu mají významnou úlohu a hlavně mohou pomoci svým dětem. Škola může spolupracovat se všemi rodiči, ale i s vybranými skupinami rodičů a to s těmi, kteří jsou do šikanování nějakým způsobem zainteresováni, ať už jejich dětmi jsou oběti, agresoři nebo jen účastníci šikany. Tyto rodiče se mohou zapojit do preventivních aktivit. V této problematice je samozřejmé a potřebné, aby se škola snažila být v úzkém kontaktu se všemi rodiči, informovala je o fenoménu šikany a to různými prostředky (letáky⁶, minimální programy školy proti šikanování, ...). Rodiče by měli znát, co škola podniká v oblasti prevence a řešení šikany a zda má nějakého preventistu nebo výchovného poradce proti šikanování. Škola by měla rodičům poradit, co mají dělat a na koho se mají obrátit v případě odhalení šikany [Bendl 2003: 160-161].

„V současné době se velice hovoří o důležitosti spolupráce školy a rodiny. Institucionální podobou těchto snah jsou kromě rad školy, jejímiž členy jsou jak zástupci učitelů, tak rodičů například sdružení rodičů. Školy se snaží zaangažovat rodiče na školním dění (...). Konkrétní a smysluplnou věcí, kterou může škola udělat proti šikaně, je upozorňovat rodiče (...) na znaky chování dětí, které mohou být varovnými signály šikanování ...“ [Bendl 2003: 161].

Škola by měla rodiče stále informovat o tom, co v této problematice konkrétně dělá a hlavně dát jasně najevo, že se šikanováním zabývá a že si výskyt těchto sociálně patologických jevů na škole připouští.

---

⁶ Viz. příloha *Plakát Miš*. [Minimalizace šikany 2008: on-line].

3.2 SPOLUPRÁCE ŠKOLY S INSTITUCEMI

Institucí, které se zabývají problematikou školního šikanování, je celá řada. Rodiče i školy se tak mohou obrátit na některé instituce a organizace pro odbornou pomoc. Některé instituce a organizace vznikají „spontánně“, jako reakce na nespokojenost.

Mezi instituce, které se zabývají opatřením proti šikanování patří: řada ministerstev, úřadů, vládních i nevládních institucí a mnoho dalších organizací, jakož i občanských iniciativ, které se snaží předcházet šikanování a řešit ji. Tyto instituce musejí spolupracovat se školou, aby docházelo k odstraňování a omezování šikanování [Bendl 2003: 168].

Šikanováním a různými sociálně patologickými jevy se zabývají nevládní instituce a organizace, například občanská sdružení, nadace, které nabízejí školám a rodičům pomoc. Nevládní instituce doplňují činnost institucí veřejné správy a jiných subjektů. Instituce proti těmto jevům bojují například přípravou různých učebních a dalších materiálů o šikanování a také formou zhotovování a prezentace informačních videofilmů. Tyto nevládní organizace se snaží v oblasti prevence sociálně patologických jevů a to především v oblasti prevence a řešení školního šikanování⁷ [Bendl 2003: 169-170].

Do skupin, které mají preventivní činnost a řeší školní šikanování je nutné zařadit metodickou a právní pomoc ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Metodický pokyn MŠMT zdůrazňuje, že je důležitá spolupráce vedení školy a školského zařízení, výchovných poradců s dalšími institucemi a orgány, například v oblasti zdravotnictví, soudnictví (soudcové, obhájci, žalobci) a v oblasti sociální péče (oddělení péče o rodinu a děti, oddělení sociální prevence) [Bendl 2003: 172-173; MŠMT 2008: on-line].

Dalšími institucemi, které se zabývají touto problematikou jsou Pedagogicko-psychologické poradny (PPP), Střediska výchovné péče (pro děti a mládež), Dětská krizová centra (DKC) a také kurátor pro mládež. Školy také kontaktují diagnostické ústavy, Policii ČR a Psychiatrické léčebny a to v případě, kdy veškeré snahy zabránit šikanování selhaly [Bendl 2003: 174-182].

---

⁷ Dále jsem patří například Linka důvěry (bezpečí, jistoty) pro děti a mládež, Prev-centrum, Bílý kruh bezpečí – zaměřuje se na prevenci kriminality a pořádá kurzy pro ochranu dětí před šikanou. Lze sem zahrnout spousta dalších organizací [Bendl 2003: 170-172].

3.3 ŠIKANANA Z PRÁVNÍHO HLEDISKA

„Naším státem ratifikovaná *Úmluva o právech dítěte* zaručuje všem dětem v pedagogických zařízeních bezpečný pobyt bez poškozování zdraví a ohrožení života“ [Kolář 1997: 71, kurzíva v originále].

Šikanování je v mnoha případech trestnou činností, ale bohužel trestní zákon pojem „šikana“ nezná, proto se proti ní jako takové nemůže zahájit trestní řízení. Lze však pod tento obecný pojem zahrnout několik trestných činů, které naplňují skutkovou podstatu, a proti kterým už jde zasáhnout. Jedná se o trestný čin omezování osobní svobody, ublížení na zdraví, vydírání, loupeže, znásilnění, poškozování cizí věci a dalších [Vlachová 2004: 29].

Agresor se může dopustit v souvislosti se šikanou trestného činu. Pachatel se stává trestně odpovědný, když splňuje podmínky trestní odpovědnosti. V době spáchání trestného činu musí dovršit minimálně 15-ti let a být příčetný, zavinění pachatele musí být úmyslné nebo z nedbalosti, pachatelovo jednání musí přímo způsobit následek, „protiprávním jednáním musí být poškozen či ohrožen právem chráněný zájem“, a musí se dopustit protiprávního jednání (trestného činu) [Šíp 2002: on-line].

Problémem tedy je, že šikanování je prováděno dětmi a na dětech, tudíž agresori jsou většinou ve věku, kdy ještě nejsou trestněprávně či občanskoprávně odpovědni za své činy.

4. ŠIKANANA NA STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI

Jak jsme si ukázali v předešlé části, šikanování je na školách dnes velmi rozšířeným jevem. Přesto ji mnozí ředitelé, pedagogové a vychovatelé přehlížejí a považují ji za normální a běžný jev. Pokud se ovšem šikana považuje za normální jev, pak zde není ani snaha o její řešení. Proto prvním důležitým předpokladem řešení šikany na školách je změnit pohled na tento problém. Hlavní je si šikanu připustit a uvědomit si její závažnost.

Nezbytnou součástí této práce je řešení šikany, kdy včasný zásah může zmírnit zmiňované následky (viz. kapitola: Následky šikanování). Zvládnutí těchto sociálně patologických jevů je bezesporu náročný úkol, který vyžaduje přiměřené praktické a teoretické znalosti. Proto by každá škola měla mít nějaký minimální preventivní program a také preventistu zaměřeného na problematiku šikanování. Prevence a řešení šikany na škole vyžaduje existenci určitých schopností pedagogů.

Výzkum je zaměřen na pedagogy a jejich názory na školní šikanu. Byly vybrány střední odborné školy a střední odborné učiliště v Královéhradeckém kraji. Důvodem výběru škol byla větší pravděpodobnost výskytu šikany.

4.1 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je zjistit, zda pedagogové na středních odborných školách a na středních odborných učilištích (dále už jen SOŠ a SOU) si připouští existenci šikany na jejich škole a zda jsou pedagogové připraveni ji odborně řešit. Dále jde o to, získat názory pedagogů na výskyt šikany, zjistit, zda mají nějaké zkušenosti se šikanou, mají-li na jejich škole nějakého preventistu a minimální preventivní program zaměřený na šikanování, jestli prohlubují své znalosti v této problematice a zda vědí, jak se má správně postupovat při řešení šikany.

4.2 HYPOTÉZY

Před vlastním výzkumem byly stanoveny následující hypotézy, které jsou rozděleny do pěti základních oblastí: výskyt šikany, osobní zkušenosti se šikanou, minimální preventivní program proti šikanování na škole, forma seznámení se s prevencí proti šikaně, informace o řešení šikany.

Výskyt šikany

Hypotéza č. 1:

H1: *Pedagogové si spíše nepřipouští existenci šikany na jejich škole.*

Hypotéza č. 2:

H2: *Délka působení na škole, ovlivňuje respondenty v jejich postoji k výskytu šikany na škole.*

H2: a) *Čím déle působí respondent na škole, tím spíše si připouští existenci šikany.*

Osobní zkušenosti se šikanou na škole

Hypotéza č. 3:

H3: *Počet let odučených ve škole, souvisí s tím, kolikrát pedagog musel řešit šikanu na škole.*

H3: a) *Čím déle je pedagog na nynější škole, tím vícekrát musel řešit šikanu.*

Minimální preventivní opatření proti šikanování na škole

Hypotéza č. 4:

H4: *Pedagogové v Královéhradeckém kraji si myslí, že na škole mají minimální preventivní program proti šikanování.*

Forma seznámení se s prevencí proti šikaně

Hypotéza č. 5:

H5: *S prevencí proti šikaně se pedagogové seznamují spíše formou samostudia odborné literatury než školní nabídkovou činností (semináře, přednášky, školení).*

Informace o řešení šikany

Hypotéza č. 6:

H6: *Na školách SOŠ a SOU v Královéhradeckém kraji si pedagogové myslí, že znají metody při řešení šikany.*

4.3 METODY VÝZKUMU

Jedná se o *kvantitativní výzkum*, který probíhal formou dotazníkového šetření pomocí elektronických standardizovaných dotazníků.

Objektem výzkumu byli pedagogové ze středních odborných škol a ze středních odborných učilišť v Královéhradeckém kraji. Jsou to pedagogové, kteří vyučovali na těchto školách v daném čase (leden, únor 2009). V Královéhradeckém kraji bylo vyhledáno 32 SOŠ a SOU.

Před samotným výzkumem proběhl *předvýzkum*. Ten měl napomoci odhalit nesrozumitelné či špatně položené otázky. Dotazník byl předložen několika středoškolským pedagogům. Pomocí předvýzkumu byly odhaleny některé chyby, které byly následně odstraněny. Těmito pedagogy jsem byla upozorněna, že není vhodné informovat o výzkumu vedení školy, neboť by mohlo dojít k jeho znemožnění z důvodu obav z odhalení vyšší míry šikany na jejich škole.

Výběr respondentů byl prováděn na základě zveřejněných osobních emailových adres jednotlivých pedagogů z SOŠ a SOU v Královéhradeckém kraji. Nejprve byly vybírány školy, které měly zveřejněné emailové adresy pedagogů a poté byly jednotlivým pedagogům rozesílány dotazníky s prosbou o vyplnění a zpětné zaslaní. Pro zachování anonymity byla vytvořena emailová adresa, z které mohli pedagogové odesílat vyplněné dotazníky. Pro malou návratnost dotazníků byly vybrány 4 SOŠ a SOU v Královéhradeckém kraji, které neměly zveřejněné emailové adresy. Pro výběr těchto škol byl zvolen „*náhodný (pravděpodobnostní) výběr*“. Školy byly vybrány náhodně. Tyto školy byly následně navštíveny a dotazníky byly rozdány pedagogům. Vyplněné dotazníky byly v tentýž den sebrány. I přesto byla celková návratnost dotazníků malá.

Pouze 16 škol (SOŠ a SOU) mělo zveřejněné emailové adresy pedagogů. Celkem bylo rozesláno na emailové adresy pedagogům 217 dotazníků. Návratnost dotazníků byla pouhých 12,9 % (z 217 jenom 28). Poté byly navštíveny 4 školy, které

neměly zveřejněné emailové adresy pedagogů. Zde bylo vyplněno 22 dotazníků. Dohromady bylo vyplněno 50 dotazníků. Sběr dat probíhal od 4.1. - 27.2. 2009. Při sběru dat pedagogové nebyli příliš vstřícní. Na všech školách nebylo osloveno vedení školy z obavy zamítnutí prováděného předvýzkumu.

Po sběru dat bylo provedeno předběžné vyhodnocení dotazníků. Z výsledků vyplývalo, že přes emaily odpovídali převážně muži (67%). Naopak u navštívených škol více odpovídaly ženy (73%). Tyto výsledky tedy mohou být zkresleny navštívenými školami. Vzhledem k těmto výsledkům jsem byla nucena upravit vzorek dle údajů ČSÚ, kde procentní zastoupení mužů a žen na SŠ v ČR v roce 2007/2008 bylo 58,4% žen a 41,6% mužů [Zaostřeno na ženy a muže 2008: online]. Ze vzorku bylo náhodným výběrem vyřazeno 7 dotazníků tak, aby výsledek zastoupení mužů a žen odpovídal údajům ČSÚ. Tedy 18 (41,8%) mužů a 25 (58,2%) žen. To sice může snížit validitu, ale závěry mohou být více validní než v situaci, kdy výsledný soubor se značně vychyluje od zastoupení mužů a žen na SŠ.

Dotazník se skládá ze 14 otázek. Otázky jsou uzavřené a u některých je ponechána možnost vlastní formulace odpovědi. U jedné otázky měli respondenti očíslovat jednotlivé odpovědi od 1-5, podle toho, jak by postupovali. V první části byly základní identifikační otázky (pohlaví, jak dlouho už vyučuje, zda je třídním učitelem). Druhá část dotazníku byla zaměřena na výzkumné otázky (výskyt šikany, osobní zkušenosti se šikanou na škole, minimální preventivní opatření proti šikanování, forma seznámení se s prevencí proti šikaně, informace o řešení šikany).

Jednotlivé otázky jsou individuálně rozebírány dle sebraných dat z dotazníků, která byla kódována a převedena do elektronické podoby. Data byla zpracována v programu Microsoft Office Excel.

U většiny hypotéz (1, 4, 5, 6) bylo použito pouze slovní hodnocení na základě porovnání jednotlivých četností.

Pouze hypotézy 2 a 3 jsou testovány dle testového kritéria chí kvadrát (χ^2) na hladině významnosti α : 0,05. V případě, že se v jednotlivých kategoriích vyskytují hodnoty, kde je *více jak 20 % absolutních četností menší jak 5⁸*, pak při testování hypotéz může dojít ke statisticky významnému odchýlení, které by mohlo změnit celý výsledek. Chí kvadrát je tedy pak nespolehlivý. „Tento test je platný pouze asymptoticky, proto ho můžeme použít pouze při dostatečném počtu pozorování.

---

⁸ Jedna z podmínek, která musí být splněna při testování hypotéz dle testového kritéria chí kvadrátu [Hindls a spol. 1997: 37].

Všechny očekávané hodnoty by měly být větší než jedna. Jestliže se v některých políčkách vyskytnou nulové hodnoty, přejdeme k analýze odvozené tabulky vzniklé sloučením málo obsazených kategorií“ [Hendl, J. 2004: 312].

Testové kritérium (TK):

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

Stupeň volnosti:

$$v = (r - 1) (s - 1)^9$$

4.4 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Výsledky dotazníkového šetření byly rozděleny dle pohlaví (na muže, ženy) a na dotazníky, které byly sebrány osobně (navštívené školy) a z emailových adres. Toto rozdělení bylo provedeno proto, aby se zjistilo, zda nedošlo ke zkreslení výsledků dotazníkového šetření.

U otázek byla provedena analýza mezi muži a ženami. Z výsledků vyplývalo, že u většiny otázek nebyly větší rozdíly v odpovědích pouze u otázek (4, 5, 11, 13) uvedených níže. Dále byla provedena analýza mezi navštívenými školami a emailovými adresami, u kterých ve většině případů nebyly také větší rozdíly. Pouze u otázek (4, 9, 11, 13) uvedených níže.

Do výzkumu na téma „Šikanování na středních odborných školách v Královéhradeckém kraji“ bylo náhodným výběrem vybráno 43 respondentů z toho 18 (42%) mužů a 25 (58%) žen.

Výskyt šikanování na škole

Jedním z nejdůležitějších předpokladů, jak zabránit šikanování je, že si pedagogové připustí její existenci na škole. Aby se šikana mohla řešit, musí se o ní vědět.

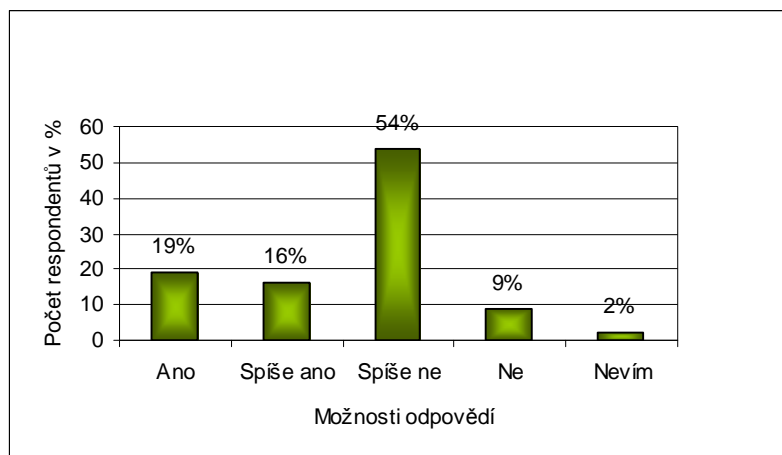
⁹ *r* znamená počet řádků v tabulce a *s* znamená počet sloupců v tabulce

Hypotéza č. 1:

H1: *Pedagogové si spíše nepřipouští existenci šikany na jejich škole.*

Graf 1: Výskyt šikany na školách.

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Hypotéza č. 1 byla zkoumána prostřednictvím otázky č. 4: *Vyskytuje se na Vaší škole šikanování?*

Z výše uvedených dat vyplývá, že 54% respondentů si není s existencí šikany zcela jistých „spíše ne“ a lze tedy předpokládat, že se i na jejich školách může šikana vyskytovat. Pouze 19% respondentů si připustilo její existenci a 16% s výskytem spíše souhlasilo. S existencí šikany na škole nesouhlasilo 9% respondentů a jeden respondent nevěděl. V podstatě tedy 35% pedagogů připustilo existenci šikany na škole a 63% s jejím výskytem nesouhlasilo.

Muži s výskytem šikany na škole v 28% souhlasili a v 39% spíše nesouhlasili. U žen značně převažovalo, že s výskytem šikany na škole spíše nesouhlasí (64%). Pouze 12% žen odpovědělo, že se šikana na jejich škole vyskytuje.

U navštívených škol (68%) respondentů spíše nesouhlasilo s výskytem a pouze 5% odpovědělo, že se šikana na jejich škole vyskytuje. Přes email 42% respondentů s jejím výskytem spíše nesouhlasilo, ale zase naopak 29% odpovědělo, že se šikana na jejich škole vyskytuje. Přes emaily respondenti se šikanou spíše souhlasili než u navštívených škol.

Hypotéza č. 1 **je podpořena** odpověďmi respondentů. Z toho vyplývá, že na většině SOŠ a SOU v Královéhradeckém kraji si pedagogové spíše nepřipouští

existenci šikany na jejich škole, nicméně to neznamena, že na daných školách šikana neexistuje, jak jsme si ukázali výše (viz. kapitola: Formulace problému).

Hypotéza č. 2:

H2: *Délka působení na škole, ovlivňuje respondenty v jejich postoji k výskytu šikany na škole.*

H2: a) *Čím déle působí respondent na škole, tím spíše si připouští existenci šikany.*

Tabulka 1: Pozorované četnosti

Roky ve škole	Výskyt šikany na škole		Mar. četnosti
	ANO	NE	
0 – 5 roků	7	15	25
6 – 10 roků	3	7	10
11 a více roků	5	5	10
Mar. četnosti	15	27	42

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Tabulka 2: Očekávané četnosti

Roky ve škole	Výskyt šikany na škole		Mar. četnosti
	ANO	NE	
0 – 5 roků	7,85	14,14	22
6 – 10 roků	3,57	6,42	10
11 a více roků	3,57	6,42	10
Mar. četnosti	15	27	42

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

H0: Délka působení na škole, neovlivňuje respondenty v jejich postoji k výskytu šikany na škole.

H1: Délka působení na škole, ovlivňuje respondenty v jejich postoji k výskytu šikany na škole.

α : 0,05

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

Testové kritérium (TK): **0,42**

Kritická hodnota (KH): **5,991**

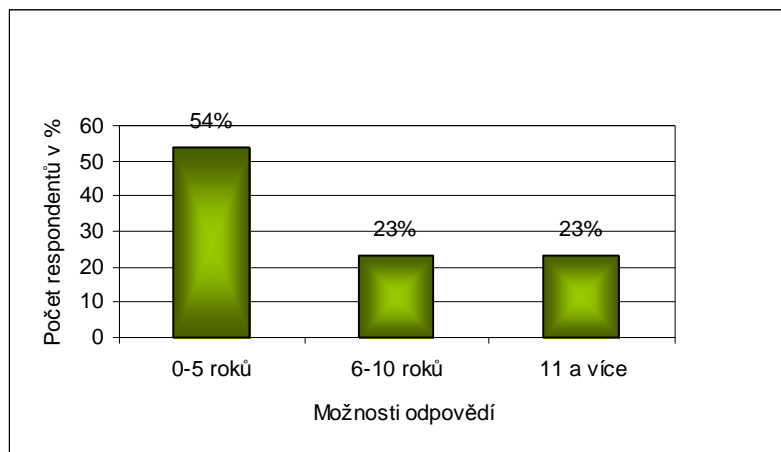
Stupeň volnosti: $v = (r - 1)(s - 1) = 2$

$KH > TK (\chi^2) \rightarrow$ **H0 je podpořena** odpověďmi respondentů.

V rámci získaných dat bylo zjištěno na hladině významnosti (α : 0,05), že délka působení na škole, neovlivňuje respondenty v jejich postoji k výskytu šikany na škole.

Hypotéza č. 2 byla zkoumána prostřednictvím otázky č. 4 (viz. str. 40) a otázky č. 2: *Jak dlouho již vyučujete na této škole?*

Graf 2: Délka vyučování na škole.

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Tato otázka byla otevřená. Odpovědi byly roztrženy do jednotlivých kategorií (0-5 let, 6-10 let, 11 a více let). Nejvíce respondentů (54%) vyučovalo na škole do pěti let.

Osobní zkušenosti se šikanou na škole

Hypotéza č. 3:

H3: *Počet let odučených ve škole, souvisí s tím, kolikrát pedagog musel řešit šikanu na škole.*

H3: a) *Čím déle je pedagog na nynější škole, tím vícrát musel řešit šikanu.*

Tabulka 3: Pozorované četnosti

Roky ve škole	Výskyt šikany na škole		Mar. četnosti
	Neřešil	Řešil víckrát	
0 – 5 roků	15	8	23
6 – 10 roků	6	4	10
11 a více roků	3	7	10
Mar. četnosti	24	19	43

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Tabulka 4: Očekávané četnosti

Roky ve škole	Výskyt šikany na škole		Mar. četnosti
	Neřešil	Řešil víckrát	
0 – 5 roků	13,39	10,16	23
6 – 10 roků	5,58	4,41	10
11 a více roků	5,58	4,41	10
Mar. četnosti	24	19	43

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

H0: Počet let odučených ve škole, nesouvisí s tím, kolikrát pedagog musel řešit šikanu na škole.

H1: Počet let odučených ve škole, souvisí s tím, kolikrát pedagog musel řešit šikanu na škole.

α : 0,05

$$\chi^2 = \sum (\text{pozorované} - \text{očekávané})^2 / \text{očekávané}$$

Testové kritérium (TK): **3,41**

Kritická hodnota (KH): **5,991**

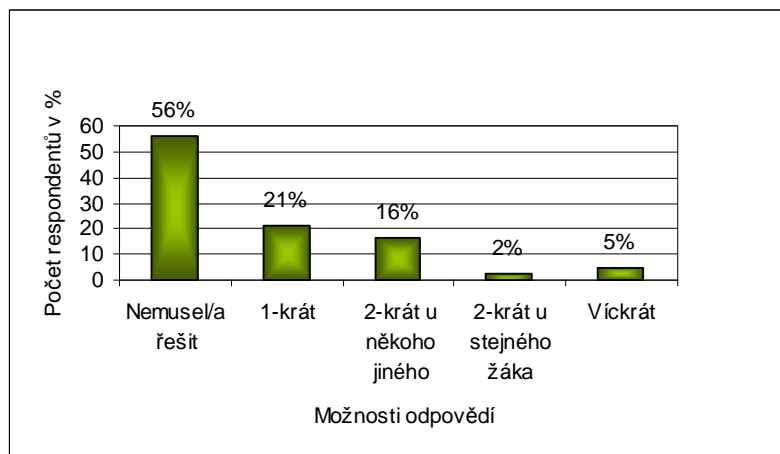
Stupeň volnosti: $v = (r - 1) (s - 1) = 2$

$KH > TK (\chi^2) \rightarrow$ **H0 je podpořeno** odpověďmi respondentů.

V rámci získaných dat bylo zjištěno na hladině významnosti (α : 0,05), že počet let odučených ve škole, nesouvisí s tím, kolikrát pedagog řešil šikanu na škole.

Hypotéza č. 3 byla zkoumána prostřednictvím otázky č. 2 (viz. str. 42) a otázky č. 6: *Kolikrát jste už musel/a řešit šikanu na této škole?*

Graf 3: Počet řešených šikan.

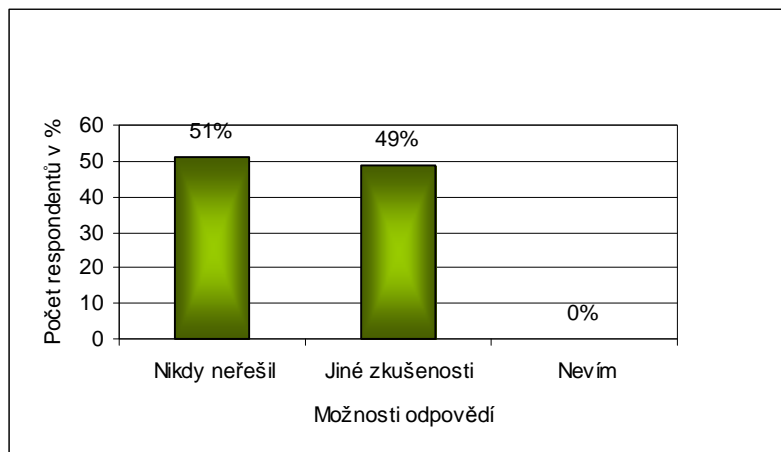

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Na školách, kde respondenti vyučují, nemuseli šikanu ve většině (56%) případů řešit a 21% respondentů ji řešilo pouze jednou. Dvakrát a to pokaždé u jiného žáka ji řešilo 16% respondentů. Pouze v jednom případě (2%) se šikana řešila dvakrát a to u stejného žáka. Odpověď, že se na škole řešila šikana víckrát, zvolilo 5% respondentů. Tato odpověď byla otevřená, kam respondenti měli vepsat kolikrát šikanu na škole museli řešit. V jednom případě se šikana řešila „asi 8-krát“. Tento respondent u ostatních otázek např. odpověděl, že šikanu řeší dle konkrétního případu, o šikanování by se chtěl dozvědět více informací a své znalosti v problematice šikanování prohlubuje. U doplňující otázky „Jak byste postupoval/a při řešení šikany?“ patřil k respondentům, kteří neodpověděli správně dle pravidel, jak postupovat při řešení šikany (viz str. 26). Druhý z respondentů, kteří šikanu řešili vícekrát (1-3 za rok), byl výchovným poradcem a jako jeden z mála (pouze 5% respondentů) byl schopen správně naplánovat postup řešení šikany. Svě znalosti v problematice šikanování prohlubuje a chtěl by se o ní dozvědět více informací.

K hypotéze č. 3 se váže otázka č. 5: *Jaké jsou Vaše osobní zkušenosti se šikanou na této škole?*

Graf 4: Osobní zkušenosti se šikanou.

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Šikanu na škole nemuselo nikdy řešit 51% respondentů. U volby „jiné zkušenosti“, mohli respondenti vepsat svoje zkušenosti. Tuto odpověď označilo 49% respondentů. Ve 21% se jednalo o verbální šikanu, braní svačín, zesměšňování a jiné lehčí formy šikanování. O fyzické napadení se jednalo v 5%. Jako další zkušenosti byly uvedeny, že se šikanování řeší dle konkrétního případu, šikanu na škole řeší pokaždé výchovný poradce, naopak jeden respondent uvedl, že šikanu řeší třídní učitel sám. Dále bylo uvedeno, že se šikana na škole řeší ihned a to, co nejdůležitěji – výchovná komise, podmíněčné vyloučení a někdy i následné vyloučení ze školy. 5% respondentů napsalo, že se jim šikanu zatím daří zachytit a vyřešit v začátku, a že ji řeší okamžitě. 12% respondentů označilo „jiné zkušenosti“, ale nenapsalo jaké.

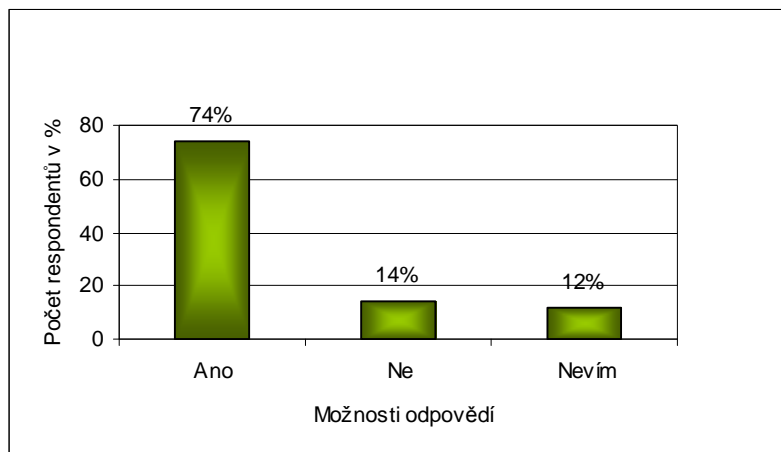
Muži většinou (61%) odpovídali, že šikanu na jejich škole nemuseli nikdy řešit. Ženy v (56%) zase naopak mají jiné zkušenosti se šikanou – nejčastěji se jednalo o verbální šikanu, braní svačín zesměšňování, ve dvou případech o fyzické napadení a že se šikana řeší co nejdůležitěji.

Minimální preventivní opatření proti šikanování na škole

Hypotéza č. 4:

H4: *Pedagogové v Královéhradeckém kraji si myslí, že na škole mají minimální preventivní program proti šikanování.*

Graf 5: Minimální preventivní program proti šikanování.

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Hypotéza č. 4 byla zkoumána prostřednictvím otázky č. 8: ***Má tato škola nějaký minimální preventivní program proti šikanování?***

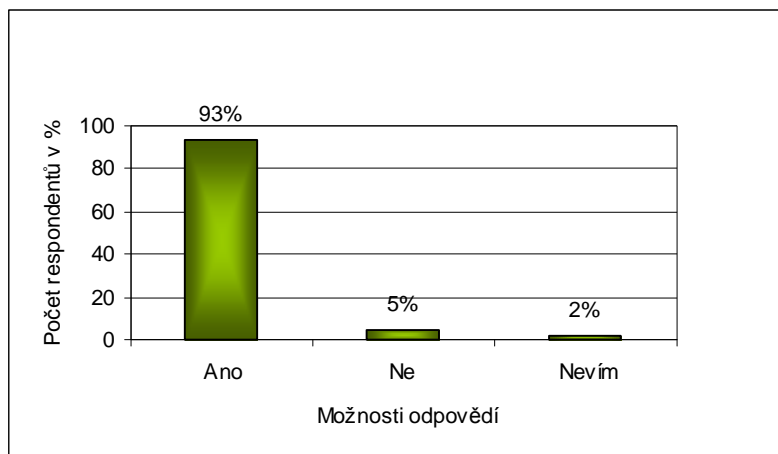
Většina (74%) pedagogů v Královéhradeckém kraji odpověděla, že na jejich škole mají nějaký minimální preventivní program proti šikanování. Pouze 14% respondentů odpovědělo, že na škole nemají minimální preventivní program a 12 % respondentů nevědělo o tom, jestli na škole nějaký minimální preventivní program je.

V dnešní době by měla mít každá škola nějaký minimální preventivní program proti šikanování a také nějakého preventistu zaměřeného na tuto problematiku. Škola by měla šikanu řešit v začátcích a neměla by ji nechat rozvinout do závažnějších forem chování.

Hypotéza č. 4 **je podpořena** odpověďmi respondentů. Z toho vyplývá, že většina pedagogů v Královéhradeckém kraji odpověděla, že na škole mají nějaký minimální preventivní program proti šikanování.

K hypotéze č. 4 se váže otázka č. 7: *Máte ve škole nějakého preventistu (výchovného poradce) zaměřeného na šikanování?*

Graf 6: Preventista zaměřen na školní šikanování.

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

93% respondentů odpovědělo, že na jejich škole mají nějakého preventistu zaměřeného na šikanování, naopak pouze 5% respondentů odpovědělo, že nemají. Jeden respondent odpověděl „nevím“, jestli na škole nějaký preventista je.

Je tedy dobře, že většina pedagogů si je vědoma existencí preventisty nebo výchovného poradce, který je zaměřen na školní šikanování. Lze totiž předpokládat, že děti nebo mládež se často raději obrátí na preventistu než třeba na třídního učitele, který může být ovlivněn třídním kolektivem.

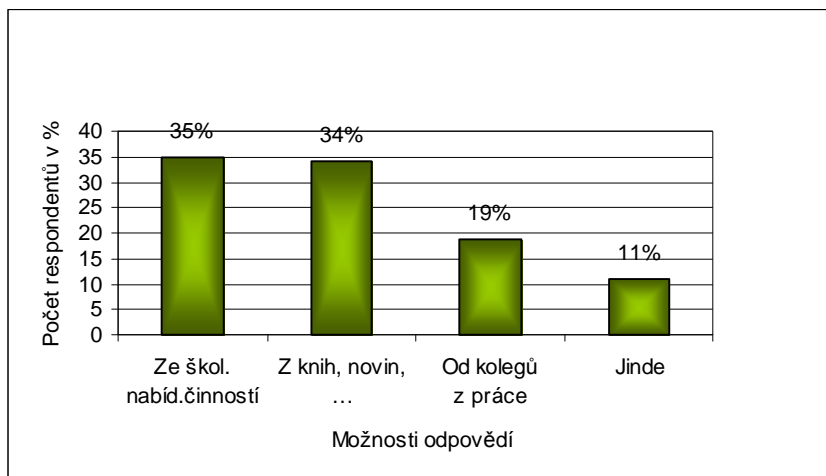
Forma seznámení se s prevencí proti šikaně

Hypotéza č. 5:

H5: *S prevencí proti šikaně se pedagogové seznamují spíše formou samostudia odborné literatury než školní nabídkovou činností (semináře, přednášky, školení) .*

Graf 7: Získávání informací o prevenci proti šikanování.

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Hypotéza č. 5 byla zkoumána prostřednictvím otázky č. 9: ***Kde jste získal/a nejvíce informací o prevenci proti šikanování?***

V této otázce respondenti označili více odpovědí. Vybírali si z nabídnutých odpovědí. Pouze u jedné odpovědi mohli vepsat, kde jinde získávají nejvíce informací o šikanování.

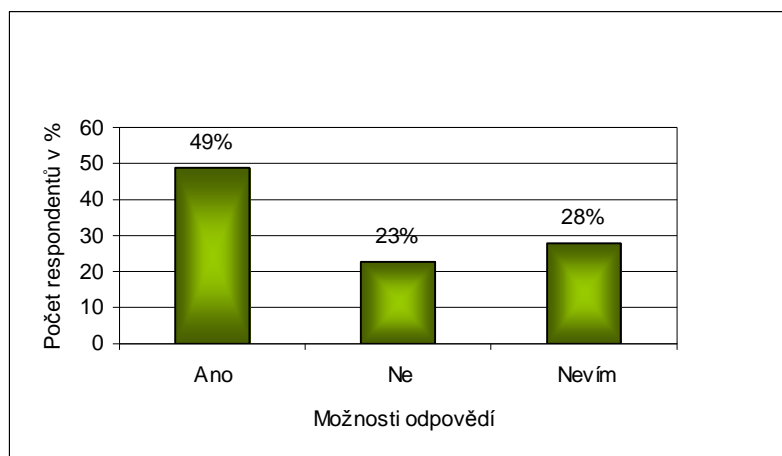
Nejčastěji 35% respondentů získává informace o prevenci proti šikanování ze školních nabídkových činností (semináře, přednášky, školení), ale také z knih, novin, časopisů, internetu. Dále získávají informace od kolegů z práce (19%) a odpověď „jinde“ označilo 11% respondentů. Ve třech případech získávají respondenti informace o šikanování vlastní zkušeností. Tři respondenti získávají informace studiem (PPP, Univerzita HK, studium UK Praha).

42% respondentů z navštívených škol nejčastěji získává informace o šikanování z knih, novin, časopisů, internetu. Naopak 34% respondentů, kteří odpovídali přes emaily, nejčastěji získává informace o této problematice ze školních nabídkových činností.

Hypotéza č. 5 **není podpořena** odpověďmi respondentů. Ze získaných dat vyplývá, že většina pedagogů z SOŠ a SOU v Královéhradeckém kraji získává informace o prevenci proti šikanování spíše ze školních nabídkových činností (semináře, přednášky, školení) než samostudiem odborné literatury.

K hypotéze č. 5 se váže otázka č. 10: *Pořádá tato škola pro pedagogy odborné semináře na tuto problematiku (případně vysílá pedagogy na školení někam mimo školu)?*

Graf 8: Odborné semináře pro pedagogy.

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Respondenti, kteří zvolili odpověď „ano“, měli uvést kolikrát ve školním roce pořádá škola pro pedagogy odborné semináře. Dané odpovědi jsem roztřídila do jednotlivých kategorií (1-krát za rok, 2-krát za rok, a vícekrát za rok).

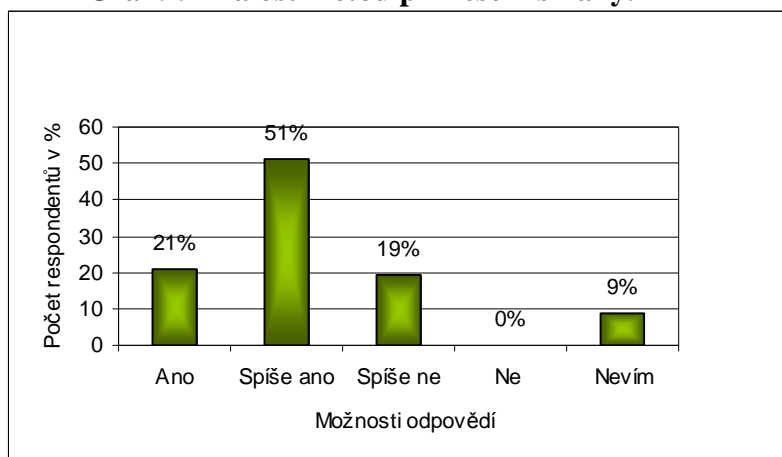
Pedagogové nejčastěji odpovídali, že školy SOŠ a SOU v Královéhradecké kraji pro ně pořádají odborné semináře. Tuto odpověď uvedlo 49% respondentů. 14% respondentů uvedlo, že škola tyto odborné semináře pořádá jednou za školní rok a 28% respondentů uvedlo 2-krát za rok. Jeden respondent uvedl, že škola pořádá odborné semináře třikrát za školní rok a jeden respondent uvedl třikrát až čtyřikrát za rok. 23% respondentů uvedlo, že škola nepořádá pro pedagogy odborné semináře, ale jeden respondent uvedl, že škola vysílá pouze výchovné poradce a preventisty zaměřené na šikanování. 28% respondentů odpovědělo, že neví, zda škola nějaké odborné semináře na problematiku šikanování pořádá.

Informace o řešení šikany

Hypotéza č. 6:

H6: Na školách SOŠ a SOU v Královéhradeckém kraji si pedagogové myslí, že znají metody při řešení šikany.

Graf 9: Znalost metod při řešení šikany.

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Hypotéza č. 6 byla zkoumána prostřednictvím otázky č. 13: **Znáte metody při řešení šikanování?**

Respondenti se domnívají, že znají metody při řešení šikanování. Na otázku odpovědělo „spíše ano“ 51% respondentů, naopak 19% respondentů se přiklání spíše k tomu, že metody při řešení šikanování nezná. 9% respondentů nedokázalo své znalosti odhadnout. Ti, co si myslí, že znají metody při řešení šikanování, získávají nejčastěji informace o šikanování ze školních nabídkových činností.

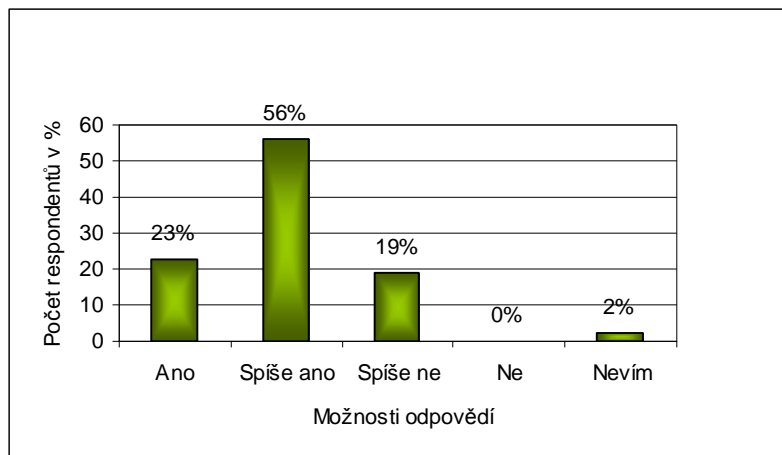
Muži se častěji domnívali (33%), že znají metody při řešení šikanování, ale nevědělo 17% mužů. Naopak ženy odpověděly „ano“ pouze ve 12% a „nevím“ 4% žen.

Přes emaily respondenti většinou (29%) odpovídali, že znají metody při řešení šikanování a 8% odpovědělo, že spíše nezná. Naopak 11% respondentů z navštívených škol si myslí, že tyto metody zná a 32% označilo, že je spíše nezná.

Hypotéza č. 6 **je podpořena** odpověďmi respondentů. Ze získaných dat vyplývá, že pedagogové na SOŠ a SOU v Královéhradeckém kraji si myslí, že znají metody při řešení šikanování.

K hypotéze č. 6 se váže otázka č. 11: *Chtěli byste se dozvědět o šikanování více?*

Graf 10: Pedagogové by se chtěli o řešení šikanování dozvědět více?

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

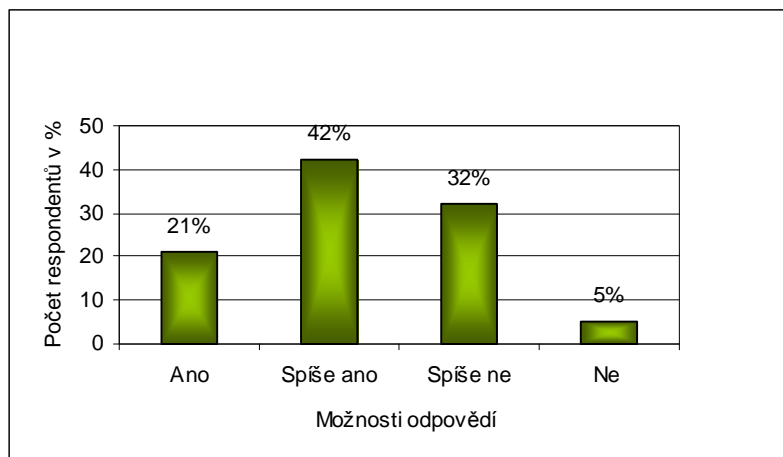
O problematice šikanování by se chtělo dozvědět více informací 23% respondentů a 19% označilo odpověď „spíše ne“. Jeden respondent nevěděl, zda se o této problematice chce dozvědět více informací. Kladný postoj tedy vyjádřilo 79% respondentů a záporně se vyjádřilo 19% respondentů.

Muži (72%) se chtějí spíše než ženy (44%) dozvědět více o řešení šikanování. Ženy (24%) častěji označily než muži (11%) odpověď „spíše ne“. Je zde zajímavé, že většina mužů se chce dozvědět více o této problematice, ale přesto jsou přesvědčeni, že metody při řešení šikanování znají.

U navštívených škol 26% respondentů se spíše nechce dozvědět více informací než respondenti, kteří odpovídali přes emailové adresy (13%). Naopak přes email 67% respondentů odpovědělo, že by se spíše chtělo dozvědět více informací a pouze 42% respondentů z navštívených škol.

K hypotéze č. 6 se váže i otázka č. 12: *Prohlubujete stále své znalosti a dovednosti v této problematice?*

Graf 11: Prohlubování znalostí v této problematice.

Zdroj: Vlastní výzkum (2009).

Respondenti stále více prohlubují své znalosti a dovednosti v této problematice. 63% respondentů má k prohlubování svých znalostí a dovedností kladný postoj a 37% své znalosti a dovednosti v této problematice neprohlubuje.

Pedagogové na SOŠ a SOU v Královéhradeckém kraji mají kladný postoj k prohlubování svých znalostí.

K hypotéze č. 6 se váže i doplňující otázka č. 14: *Jak byste postupoval/a při řešení šikany?*

Respondenti měli jednotlivé odpovědi očíslovat podle toho, jak by postupovali při řešení šikany. Tato otázka je doplňující, aby se zjistilo, jak moc daní respondenti znají postup při řešení šikany. Navazuje na otázku č. 13.

Zde jsem vybrala nejsprávnější pořadí, a to podle Michala Koláře (Kolář 2001: 113), které se používá u běžných šikan. Podle Koláře je pořadí stálé, kromě „zajištění ochrany obětem“. Tento bod není nutné vždy aplikovat ve stejném pořadí. Kolář uvádí postup strategie vyšetřování¹⁰. Zaměřila jsem se tedy jen na správně očíslované odpovědi. Mé osobě nepřísluší určit, kdo by postupoval správně a kdo ne. Pokaždé

¹⁰ V textu „Postup strategie vyšetřování“ dle M. Koláře na str. 26.

záleží na dané situaci, jak by se mělo postupovat, protože ve všech případech nelze postupovat stejně, přesto by měli postupovat podle pokynů daných odbornou literaturou či odborníky.

Z 43 respondentů odpověděli pouze dva (5%) správně, jak by postupovali při řešení šikany. Z toho jeden respondent odpověděl, že si spíše myslí, že zná metody při řešení šikanování, že se na jejich škole šikanování vyskytuje, osobní zkušenosti se šikanou má, protože je to výchovný poradce, řeší ji 1-3 do roka a své znalosti a dovednosti v této problematice stále prohlubuje. Druhý respondent odpověděl, že zná metody při řešení šikanování, na jejich škole se šikanování spíše nevyskytuje, šikanu musel řešit jednou a své znalosti a dovednosti v této problematice spíše prohlubuje.

Podle M. Koláře by se vyšetřování nemělo v žádném případě začínat u agresorů šikany. Z 43 respondentů by 5% respondentů začínalo s vyšetřováním u agresorů šikany. Oba respondenti se paradoxně domnívají, že znají metody řešení šikany a také údajně prohlubují své znalosti.

Lze tedy říct, že pouze 5% respondentů očíslovalo správně postup při řešení šikanování a 95% špatně.

5. SHRnutí VÝSLEDKŮ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Z výzkumu vyplynulo, že na školách SOŠ a SOU v Královéhradeckém kraji se šikanování spíše nevyskytuje. Většina respondentů si je vědoma existence nějakého preventisty nebo výchovného poradce zaměřeného na školní šikanování či minimálního preventivního programu. Pedagogové si existenci šikany na škole spíše nepřipouští, ale skoro polovina respondentů uvedla, že se šikanou už mají osobní zkušenosti. Většina ji však na nynější škole nemusela řešit, což ovšem nevylučuje, že ji neřešila na svých dřívějších působištích. Pedagogové nejvíce získávají informace o prevenci proti šikanování ze školních nabídkových činností a dále z knih, novin, časopisů a z internetu. Školy SOŠ a SOU v Královéhradecké kraji většinou pořádají pro pedagogy odborné semináře na problematiku šikanování. Pedagogové mají zájem na tom, aby se o šikanování dozvěděli více informací, stále prohlubují své znalosti a dovednosti v této problematice a domnívají se, že spíše znají metody při řešení šikanování. Avšak zanedbatelná část pedagogů dokázala správně seřadit, jak by postupovala při řešení šikanování. Jeden respondent byl výchovný poradce a druhý řešil šikanu na škole pouze jednou. Oba respondenti své znalosti stále prohlubují. U této otázky jsem se zaměřila pouze na správně očíslované odpovědi dle M. Koláře. Pokaždé záleží na dané situaci, protože ve všech případech nelze postupovat stejně. Příčinou mohou být také nedostatečné znalosti v této problematice.

Šikana by neměla být přehlížena a měla by se co nejdříve začít řešit. Nejdůležitější je, si ji připustit. Ze získaných dat, ale vyplývá spíše opak. Pokud si pedagogové šikanu nepřipustí, ve většině případech pak nemůže být ani řešena. Důležitý je i postoj vedení školy k celé této problematice. Pokud vedení chce šikanování na škole zabránit nebo ji alespoň omezit, pak by mělo zajišťovat pedagogům odborné semináře na tuto problematiku.

Na základě výše zmíněných informací lze tedy přijmout hypotézy č. 1, 4, 6 a naopak se nepotvrdila platnost hypotéz č. 2, 3, 5.

ZÁVĚR

Práce obsahuje základní informace o školní šikaně, ale i tak je to minimum, co by se o této problematice dalo napsat. Zabývá se charakteristikou fenoménu šikany, řešením šikany a prevencí tohoto sociálně patologického jevu.

Tato práce je pojatá z pohledu pedagoga na středních školách. Odpovědi na dané výzkumné otázky mohou být tedy následující: 1) Myslí si pedagogové, že se na jejich škole vyskytuje šikanování? Většina si myslí, že se na jejich škole šikanování spíše nevyskytuje, což však neznamená, že tam není; 2) Jaké jsou Vaše osobní zkušenosti se šikanou na škole? Většina uvedla, že ji nikdy neřešila, ale skoro polovina už s ní nějaké zkušenosti měla. Nejčastěji se jednalo o verbální šikanování, ale byly uvedeny i dva příklady, kdy se jednalo o fyzickou formu šikanování; 3) Vědí o existenci minimálního preventivního programu, případně nějakého preventisty zaměřeného na šikanování na jejich škole? Většina pedagogů uvedla, že na škole mají jak preventistu, tak minimální preventivní program proti šikanování. Školy prý nejčastěji jednou do roka pořádají odborné semináře na tuto problematiku. Z mého pohledu si myslím, že v dnešní době by měla každá škola zařizovat tyto prostředky, protože může dojít v mnohých případech k včasnému řešení šikany; 4) Kde získávají nejvíce informací o prevenci proti šikanování? Nejčastěji získávají informace ze školních nabídkových činností (semináře, přednášky, školení) a z knih, novin, časopisů a internetu; 5) Prohlubují své znalosti a dovednosti v této problematice? Z výzkumu vyplývá, že většina pedagogů by se o šikanování chtěla dozvědět více a také, že prohlubují stále své znalosti a dovednosti v této problematice; 6) Znají pedagogové metody při řešení šikanování? Domnívají se, že znají, ale šetření prokázalo, že nikoli;

Vzhledem k malé návratnosti dotazníků, zřejmě nelze získané výsledky šetření zobecňovat na všechny pedagogy z SOŠ a SOU v Královéhradeckém kraji. Ale i to, že byla malá návratnost dotazníků o něčem svědčí. Důvodem, proč odpovědělo tak málo pedagogů může být například strach z osobního selhání, že si se šikanou nedokáží poradit, nebo že má škola zamítavý postoj k této problematice. Důvodů, proč pedagogové neodpovídali na dotazník může být spousta. I přesto mají výsledky dotazníkového šetření jistou hodnotu, jelikož se ukázala mylná domněnka pedagogů, že znají metody při řešení šikanování.

Výsledky dotazníkového šetření sloužily k ověření stanovených si hypotéz, které vycházely z kompilace odborných textů.

Školy by se měly více zaměřit na problematiku šikanování, měly by spolupracovat s rodiči a také s různými institucemi, které se zabývají školním šikanováním. Teprve tak mohou dát žákům značně najevo, že šikanu na škole nebudou tolerovat.

Dále je nutné vzdělávání pedagogů v oblasti školní šikany.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- Bendl, S. (2003). *Prevence a řešení šikany ve škole*. Praha: ISV. 197 s. ISBN 80-86642-08-9.
- Bourcet, S., Gravillonová, I. (2006). *Šikana ve škole, na ulici, doma. Jak bránit své dítě...* Vyd. 1. Praha: Albatros Plus. 71 s. ISBN: 80-00-01552-8.
- Černocho, F. a kol. (1997). *Šikaně stop*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS. 94 s. ISBN: 80-86049-14-0.
- Erb, H. (2000). *Násilí ve škole a jak mu čelit*. Vyd. 1. Praha: AMULET, s.r.o. 126 s. ISBN: 80-86299-22-8.
- Gajdošová, E.- Herényiová, G. (2006). *Rozvíjení emoční inteligence žáků*. Praha: Portál. 324 s. ISBN 80-7367-115-8.
- Goldman, J. (2001). *Jak přežít doma, ve škole a mezi kamarády*. Vyd. 1. Praha: Portál. 136 s. ISBN: 80-7178-508-3.
- Havlík, R.- Kořa, J. (2002). *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál. 174 s. ISBN 80-7178-635-7.
- Havlík, R., Halászová, V., Prokop, J. (1996). *Kapitoly ze sociologie výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta UK. 110 s. ISBN: 80-86039-10-2.
- Hendl, J. 2004. *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál. 583 s. ISBN 80-7178-820-1.
- Hindls, R. a spol. (1997). *Metody statistické analýzy pro ekonomy*. Praha: Management press. ISBN 80-85943-44-1.
- Jedlička, R.- Kořa, J. (1998). *Aktuální problémy výchovy. Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže*. Praha: Karolinum. 169 s. ISBN 80-7184-555-8.
- Kolář, M. (1997). *Skrytý svět šikanování ve školách*. Vyd. 2. Praha: Portál. 128 s. ISBN 80-7178-409-5.
- Kolář, M. (2001). *Bolest šikanování*. Vyd. 1. Praha: Portál. 256 s. ISBN 80-7178-513-X.
- Kolář, M. *Školní program proti šikanování* [online]. Praha: MŠMT, 2006 [cit. 2009-01-10]. Dostupné z URL <<http://aplikace.msmt.cz/HTM/KTSkolniprogramprotisikanovani.htm>>.

- Kolář, M. Proč se doposud nekonala konference pedagogů o problematice školního šikanování? In Kolář, M. (ed.). *Školní šikanování*. Olomouc: Sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004. s. 8-10. ISBN: 239-2994-1.
- Kolář, M. Potlačené pocity viny hrají šikaně do karet. In Kolář, M. (ed.). *Školní šikanování*. Olomouc: Sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004. s. 61-62. ISBN: 239-2994-1.
- Kyriacou, Ch. (2005). *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha: Portál. 151 s. ISBN 80-7178-945-3.
- Langer, S. (1994). *Mládež problémová – její typy a možnosti uplatnění: diagnostické, výchovné a profesiografické modely*. Hradec Králové: Kotva. 463 s. ISBN: 80-900254-3-9.
- Lovasová, L. (2006). *Šikana*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí. 28 s. ISBN: 80-86991-65-2.
- Parry, J., Carrington, G. (1997). *Čelíme šikanování*. Praha: IPPP. 114 s. ISBN 80-86856-24-0.
- Pöthe, P. (1999). *Dítě v ohrožení*. Praha: G plus G. 186 s. ISBN 80-86103-21-8.
- Říčan, P. (1995). *Agresivita a šikana mezi dětmi*. Praha: Portál. 95 s. ISBN 80-7178-049-9.
- Šíp, M. *Legislativa* [online]. Praha: Společenství proti šikaně, 2004 [cit. 2009-01-10]. Dostupné z URL <<http://www.sikana.org/>>.
- Šturma, J. (2001). *Šikanování a šikanování jako pedagogický problém*. Vyd. 1. Hradec Králové: LÍP. 24 s. ISBN: 80-902289-5-X.
- *Velký sociologický slovník*. (1996). Praha: KAROLINUM. ISBN 80-7184-310-5.
- Vlachová, M. Policie a šikanování. In Kolář, M. (ed.). *Školní šikanování*. Olomouc: Sborník příspěvků 1. celostátní konference 2004. s. 29-30. ISBN: 239-2994-1.
- *Zaostřeno na ženy a muže*. [online]. Praha: ČSÚ, 2008 [cit. 2009-03-10]. Dostupné z URL: <http://www.vlada.cz/assets/clenove-vlady/ministri-pri-uradu-vlady/michael-kocab/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/Zaostreno-2008_def.pdf>.
- Minimalizace šikany. *Plakát MiŠ* [online]. Praha: Minimalizace šikany, 2008 [cit. 2009-01-10]. Dostupné z URL <http://www.minimalizacesikany.cz/files/publicita/plakat_sikana7.pdf>.

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování* [online]. Praha: MŠMT, 2006 [cit. 2009-01-10]. Dostupné z URL <<http://www.msmt.cz/pro-novinare/metodicky-pokyn-k-prevenci-a-reseni-sikanovani-mezi-zaky>>.

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Pozorované četnosti	41
Tabulka 2: Očekávané četnosti	41
Tabulka 3: Pozorované četnosti	43
Tabulka 4: Očekávané četnosti	43

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1: Výskyt šikanování na školách.	40
Graf 2: Délka vyučování na škole.....	42
Graf 3: Počet řešených šikan.	44
Graf 4: Osobní zkušenosti se šikanou.	45
Graf 5: Minimální preventivní program proti šikanování.	46
Graf 6: Prventista zaměřen na školní šikanování.....	47
Graf 7: Získávání informací o prevenci proti šikanování.	48
Graf 8: Odborné semináře pro pedagogy.	49
Graf 9: Znalost metod při řešení šikany.	50
Graf 10: Pedagogové by se chtěli o řešení šikanování dozvědět více?.....	51
Graf 11: Prohlubování znalostí v této problematice.	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník	63
Příloha 2: Celkové výsledky dotazníkového šetření – Tabulky (třídění I. stupně)	65
Příloha 3: Výsledky dotazníkového šetření - Tabulky - rozdělení dle pohlaví (nejzásadnější rozdíly v odpovědích)	68
Příloha 4: Výsledky dotazníkového šetření – Tabulky - emaily a papírové dotazníky (nejzásadnější rozdíly v odpovědích)	69
Příloha 5: Plakát MiŠ (pro rodiče).....	70

Příloha 1: Dotazník

DOTAZNÍK

Dobrý den,

jmenuji se Radka Slezáková a studuji třetím rokem obor Sociologie na Univerzitě Pardubice. Tímto bych Vás chtěla požádat o vyplnění krátkého dotazníku, který se týká fenoménu šikany na školách. Vyplnění tohoto dotazníku je zcela anonymní a jeho výsledky budou po statistickém zpracování použity pro moji bakalářskou práci na téma **Šikana na Středních odborných školách v Královéhradeckém kraji**.

Dotazník se skládá ze dvou částí. První část zjišťuje Vaše osobní údaje, část druhá zkoumá Vaše názory na řešení šikany. Vybírejte jen jednu odpověď (u otázky 14 odpovědi očísľujte od 1 do 5) a pokud bude třeba, odpověď vepište. Vámi zvolené odpovědi, prosím, podtrhněte nebo jinak zvýrazněte.

Předem Vám mnohokrát děkuji za Váš čas a za upřímné vyjádření Vašeho názoru!

1) Jakého jste pohlaví?

- a) žena   b) muž

2) Jak dlouho již vyučujete na této škole?

.....

3) Jste třídním učitelem?

- a) ano (uvedte prosím jakého ročníku), ročníku .....
- b) ne

4) Vyskytuje se na Vaší škole šikanování?

- a) ano   b) spíše ano   c) spíše ne   d) ne   e) nevím

5) Jaké jsou Vaše osobní zkušenosti se šikanou na této škole?

- a) na této škole jsem ji nikdy nemusel/a řešit
- b) jiné zkušenosti (napište prosím jaké)

.....

.....

.....

.....

- c) nevím

6) Kolikrát jste už musel/a řešit šikanu na této škole?

- a) na této škole jsem šikanu nemusel/a řešit
- b) na této škole jsem řešil/a šikanu jednou
- c) na této škole jsem šikanu řešil/a dvakrát a to pokaždé u někoho jiného
- d) na této škole jsem šikanu řešil/a dvakrát a to pokaždé u stejného žáka
- e) na této škole jsem šikanu řešil/a víckrát a to .....(napište prosím kolikrát)

7) Máte ve škole nějakého preventistu (výchovného poradce) zaměřeného na šikanování?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

8) Má tato škola nějaký minimální preventivní program proti šikanování?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

9) Kde jste získal/a nejvíce informací o prevenci proti šikanování?

- a) ze školních nabídkových činností (semináře, přednášky školení,...)
- b) z knih, novin, časopisu, internetu
- c) od kolegů z práce
- d) jinde (napište prosím kde) .....

10) Pořádá tato škola pro pedagogy odborné semináře na tuto problematiku (případně vysílá pedagogy na školení někam mimo školu)?

- a) ano, kolikrát do školního roku? (uveďte prosím kolikrát) .....
- b) ne
- c) nevím

11) Chtěli byste se dozvědět o řešení šikany více?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

12) Prohlubujete stále své znalosti a dovednosti v této problematice?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

13) Znáte metody při řešení šikanování?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

14) Jak byste postupoval/a při řešení šikany? (Očíslujte prosím jednotlivé odpovědi od 1-5, jak byste postupoval/a)

- a) zajištění ochrany obětem
- b) nalezení vhodných svědků
- c) rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi
- d) individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoliv však konfrontace obětí a agresorů)
- e) rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

DĚKUJI ZA VYPLNĚNÍ DOTAZNÍKU A PŘEJI HEZKÝ DEN.

Příloha 2: Celkové výsledky dotazníkového šetření – Tabulky (třídění I. stupně)

Otázka č. 1: Jakého jste pohlaví?

Pohlaví	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Muž	18	42
Žena	25	58
Celkem	43	100

Otázka č. 2: Jak dlouho již vyučujete na této škole?

Roky	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
0-5	23	54
6-10	10	23
11 a více	10	23
Celkem	43	100

Otázka č. 3: Jste třídním učitelem?

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
1. ročníku	10	23
2.ročníku	15	34
3.ročníku	8	19
4. ročníku	2	5
Ne	8	19
Celkem	43	100

Otázka č. 4: Vyskytuje se na Vaší škole šikanování?

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Ano	8	19
Spíše ano	7	16
Spíše ne	23	54
Ne	4	9
Nevím	1	2
Celkem	43	100

Otázka č. 5: Jaké jsou Vaše osobní zkušenosti se šikanou na této škole?

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Nikdy neřešil	22	51
Jiné zkušeno.	21	49
Nevím	0	0
Celkem	43	100

Otázka č. 6: Kolikrát jste musel/a řešit šikanu na škole?

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Nemusel řešit	24	56
1-krát	9	21
2-krát u někoho jiného	7	16
2-krát u stejného ž.	1	2
Víckrát	2	5
Celkem	43	100

Celkové výsledky dotazníkového šetření – Tabulky (třídění I. stupně)

Otázka č. 7: *Máte ve škole nějakého preventistu zaměřeného na šikanování?*

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Ano	40	93
Ne	2	5
Nevím	1	2
Celkem	43	100

Otázka č. 8: *Má tato škola nějaký minimální preventivní program proti šikanování?*

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Ano	32	74
Ne	6	14
Nevím	5	12
Celkem	43	100

Otázka č. 9: *Kde jste získal/a nejvíce informací o prevenci proti šikanování?*

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Ze škol. nabíd.činností	19	35
Z knih, novin, ...	18	34
Od kolegů z práce	10	19
Jinde	6	11
Celkem	53	100

Otázka č. 10: *Pořádá tato škola pro pedagogy odborné semináře na tuto problematiku?*

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Ano	21	49
Ne	10	23
Nevím	12	28
Celkem	43	100

Otázka č. 11: *Chtěli byste se dozvědět o řešení šikany více?*

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Ano	10	23
Spíše ano	24	56
Spíše ne	8	19
Ne	0	0
Nevím	1	2
Celkem	43	100

Otázka č. 12: *Prohlubujete stále své znalosti a dovednosti v této problematice?*

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Ano	9	21
Spíše ano	18	42
Spíše ne	14	32
Ne	2	5
Celkem	43	100

Celkové výsledky dotazníkového šetření – Tabulky (třídění I. stupně)

Otázka č. 13: *Znáte metody při řešení šikanování?*

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Ano	9	21
Spíše ano	22	51
Spíše ne	8	19
Ne	0	0
Nevím	4	9
Celkem	43	100

Otázka č. 14: *Označen správný postup při řešení šikany.*

	Absolutní četnosti	Relativní četnosti v (%)
Ano	2	5
Ne	41	95
Celkem	43	100

Příloha 3: Výsledky dotazníkového šetření - Tabulky - rozdělení dle pohlaví (nejzásadnější rozdíly v odpovědích)

Otázka č. 4: *Vyskytuje se na vaší škole šikanování?*

	Ano		Spíše ano		Spíše ne		Ne		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Muži	5	28%	2	11%	7	39%	3	17%	1	6%	18/100%
Ženy	3	12%	5	20%	16	64%	1	4%	0	0%	25/100%
Σ / %	8	19%	7	17%	23	53%	4	9%	1	2%	43/100%

Otázka č. 5: *Jaké jsou vaše osobní zkušenosti se šikanou na této škole?*

	Nikdy neřešil		Jiné zkušenosti		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Muži	11	61%	7	39%	0	0%	18/100%
Ženy	11	44%	14	56%	0	0%	25/100%
Σ / %	22	51%	21	49%	0	0%	43/100%

Otázka č. 11: *Chtěli byste se dozvědět o řešení šikany více?*

	Ano		Spíše ano		Spíše ne		Ne		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Muži	3	17%	13	72%	2	11%	0	0%	0	0%	18/100%
Ženy	7	28%	11	44%	6	24%	0	0%	1	4%	25/100%
Σ / %	10	23%	24	56%	8	19%	0	0%	1	2%	43/100%

Otázka č. 13: *Znáte metody při řešení šikanování?*

	Ano		Spíše ano		Spíše ne		Ne		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Muži	6	33%	7	39%	2	11%	0	0%	3	17%	18/100%
Ženy	3	12%	15	60%	6	24%	0	0%	1	4%	25/100%
Σ / %	9	21%	22	51%	8	19%	0	0%	4	9%	43/100%

Příloha 4: Výsledky dotazníkového šetření – Tabulky - emaily a papírové dotazníky (nejzásadnější rozdíly v odpovědích)

Otázka č. 4: *Vyskytuje se na vaší škole šikanování?*

	Ano		Spíše ano		Spíše ne		Ne		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Osobně navštívené š.	1	5%	3	16%	13	68%	1	5%	1	5%	19/100%
Email	7	29%	4	17%	10	42%	3	13%	0	0%	24/100%
Σ / %	8	19%	7	16%	23	54%	4	9%	1	2%	43/100%

Otázka č. 9: *Kde jste získala nejvíce informací o prevenci proti šikanování?*

	Nab.č.		Z knih, ..		Od kolegů		Jinde		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Osobně navštívené š.	9	38%	10	42%	5	21%	0	0%	24/100%
Email	10	34%	9	31%	5	17%	5	17%	29/100%
Σ / %	19	36%	19	36%	10	19%	5	9%	53/100%

Otázka č. 11: *Chtěli byste se dozvědět o řešení šikany více?*

	Ano		Spíše ano		Spíše ne		Ne		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Osobně navštívené š.	5	26%	8	42%	5	26%	0	0%	1	5%	19/100%
Email	5	21%	16	67%	3	13%	0	0%	0	0%	24/100%
Σ / %	10	23%	24	56%	8	19%	0	0%	1	2%	43/100%

Otázka č. 13: *Znáte metody při řešení šikanování?*

	Ano		Spíše ano		Spíše ne		Ne		Nevím		Celkem
	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet	%	Počet / %
Osobně navštívené š.	2	11%	10	53%	6	32%	0	0%	1	5%	19/100%
Email	7	29%	12	50%	2	8%	0	0%	3	13%	24/100%
Σ / %	9	21%	22	51%	8	19%	0	0%	4	9%	43/100%

Příloha 5: Plakát MiŠ (pro rodiče)

Nadace O₂

POMOC ZTE

I Vaše dítě může prožívat horor
Promluvte si s ním!

40 % dětí základních škol se setkala se šikanou. Třeba se týká i vašeho dítěte a vy o tom ani nevíte. Neberte ji na lehkou váhu. Pokud získáte sebemenší podezření, kontaktujte pracovníky školy a spolupracujte s nimi na řešení. Více se dozvíte také na www.minimalizacesikany.cz.

Šikana je ve větší či menší míře na každé škole. Škola, která si je toho vědoma a pracuje na řešení, patří mezi osvědčené! Škola, která výskyt popírá, signalizuje nebezpečí.

[Minimalizace šikany 2008: on-line].